

DÜNYA ÜNİVERSİTELERİNDE KÜRDOLAJİ BÖLÜMLERİ/KÜRTÇE EĞİTİM

Nurullah ALKAÇ

Bugün dünyadaki üniversitelerin birçoğunda dil araştırmalarından folklor araştırmalarına, müzikolojiden tarihe kadar Kürdoloji içinde sayılabilecek pek çok alanda çalışmalar yapılmaktadır. Aynı şekilde pek çok üniversitede Kürtçe seçmeli ders olarak okutulmakta, Kürtçe kurslar düzenlenmekte ya da bazı üniversitelerin gelişim projeleri içerisinde yer bulmaktadır. İngilizce literatürde ‘Kurdish Department’, ‘Kurdish Studies’, ‘Kurdish Research’, ‘Kurdish Center’, ‘Kurdology’, ‘Kurdish Language’ gibi adlarla kendisine yer bulan Kürt Araştırmaları, kimi üniversitede ‘İran Araştırmaları’ içerisinde, kimi üniversitede de özerk bir alan olarak faaliyetine devam etmektedir.

Tespit edebildiğimiz kadarıyla Kürtçe bölümlerin bulunduğu veya Kürtçe derslerin verildiği üniversiteler şunlardır: Amsterdam Üniversitesi, Duisburg-Essen Üniversitesi, Exeter Üniversitesi, Göttingen Üniversitesi, Hamburg Üniversitesi, Hür Berlin Üniversitesi, İndiana Üniversitesi, Leiden Üniversitesi, Londra Üniversitesi, Petersburg Üniversitesi, Rouen Üniversitesi, Toronto Üniversitesi, Upsala Üniversitesi, Yale Üniversitesi¹, Manchester Üniversitesi, Telaviv Üniversitesi; Tahran Üniversitesi, Kürdistan Üniversitesi, Üzgür Azad Üniversitesi; Polonya Jagiellonian Üniversitesi; İstanbul Bilgi Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Dicle Üniversitesi, Bingöl Üniversitesi, Tunceli Üniversitesi, Muş Alparslan Üniversitesi; Afrin Üniversitesi, Rojava Üniversitesi; Soran Üniversitesi, Duhok Üniversitesi, Süleymaniye Üniversitesi, Selahaddin Üniversitesi, Zaho Üniversitesi, Koya Üniveristesi, Cihan Üniversitesi, Işık Üniversitesi, Newroz Üniversitesi, Germiyan Üniversitesi, Raperin Üniversitesi, HUDDERSFIELD Üniversitesi, Kerkük Üniversitesi, Bağdat Üniversitesi; Erivan Devlet Üniversitesi

FRANSA:

1895 yılında Fransa’da kurulan Yaşayan Doğu Dilleri Okulu bünyesinde Kürtlerle ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Kürdoloji 20. yüzyılın başında Fransız üniversitelerinin gündemi haline gelmiş ve nihayet, 1945 yılında Yaşayan Doğu Dilleri Okulunun bünyesinde kürsü olarak faaliyetine başlamıştır². Bölümde 1973’ten sonra ‘Sorance’ dersleri de yer almaya başlamıştır. Kürdoloji Kürsüsü’nün ilk başkanlığını Roger Lescot yapmış (1945-7), ölümünden sonra da Kamuran Ali Bedirxan bu görevi üstlenmiştir (1947-1970). Bedirxan’dan sonra Joyce Blau bu görevi 1973’ten 2000’e kadar sürdürmüştür. Bugün ise İbrahim Aydoğan ve Halkawt Hakim ders vermeye devam etmektedir³.

Enstitüde Thomas Bois, Kürt edebiyatı, kültürü ve sosyolojisi üzerine dersler vermiştir. Ayrıca Jean Pierre Rondot 1970-75 yılları arasında genç bilim insanlarıyla bilgisini paylaşmıştır. Mehmet Ali Arslan, Abdurrahman Qasımlo, Xosrev Abdullah, Serdar Barak da ders verenler arasındadır.

¹ Selim Temo; “Kürdoloji ve Kayıp Yılları Kazanmak”, Tiroj dergisi, S:40/2009, ss: 26.

² Zarya Nergis; “Fransa: Kürdoloji’nin Merkezi”, BasHaber, 5-11 Ekim 2015, ss:15.

³ Salih Akın; “Lêkolînên kurdolojiyê li Fransayê”, Kovara W, S:36/2009, ss:51-56.

İNGİLTERE:

Centre for Kurdish Studies:

'*Kürt Çalışmaları Merkezi/Centre for Kurdish Studies/ Nawenda Lêkolînên kurdî*', Exeter Üniversitesi bünyesinde 2006 yılında faaliyetine başlamıştır. Akademik kadroda Prof. Dr. Gareth Stansfield, Doç. Dr. Christine Allison, Dr. Clémence Scalbert Yücel⁴, Dr. Sajjad Rizvi, Dr. Sarah Keeler bulunmaktadır. Merkezde, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimi verilmektedir.

Merkez, **2009** yılında, Amerika, Avrupa ve Ortadoğudan 100'e yakın akademisyen konuşmacı olarak yer aldığı; '*The Kurds and Kurdistan: History, Politics, Culture/Kürtler ve Kürdistan: Tarih, Politika, Kültür*' isimli konferansı gerçekleştirmiştir. Konferansta Hamid Bozarslan, Hesenê Qazi, Philip Kreynbroek, Hashem Ahmadzadeh, ve Amir Hasanpour Kürdoloji/Kürtçe hakkında bilgi vermişlerdir⁵. Ayrıca, merkez tarafından, 6-8 Eylül **2012** tarihlerinde de İkinci Kürt Çalışmaları Konferansı düzenlenmiştir. '*Kürtler ve Kürdistan: Süreklilik ve Değişim*' temalarını bir araya getiren konferansta; Kürt sorunu, siyaset, tarih, hukuk ve toplum, dilbilimi, antropoloji, edebiyat, diaspora, kültür ve dinsel azınlıklar gibi geniş bir yelpazeyi kapsayan konular üzerinde oturumlar gerçekleştirilmiştir⁶.

SOAS:

1916 yılında Doğu Çalışmaları Okulu olarak kurulan, 1938'de **SOAS** adını alan ve bugün Londra Üniversitesine bağlı olan 'Dil ve Kültür Fakültesi'nin 'Dil Merkezi'nde, diğer dillerin yanında Kürtçe (Kurmançî, Soranî, Zazakî) kurslar da verilmektedir. Ayrıca merkezde Kürt Edebiyatı, Kürt Tarihi, Kürdistan meselesi hakkında bilimsel etkinlikler sürdürülmektedir. SOAS bünyesinde yayınlanan '*The Middle East in London*' dergisinde Kürtlere dair yazılar yayınlanmaktadır.

Oxford Üniversitesi:

Oxford Üniversitesi, 'Şarkiyat Fakültesi'nde çalışan Özlem Galip ve Prof. Dr. Theo M. Van Lint'in başvurusuyla 2013 yılında ilk defa Kürtçe dersler vermeye başlanmıştır. Üniversitede Kürdoloji bölümünün açılması için Özlem Galip tarafından yoğun caba sarf edilmektedir⁷. Oxford Üniversitesi'nde Kürtçe eğitiminin yanı sıra iki haftada bir düzenlenen 'Kürt Çalışmaları Seminerleri'nde Kürt tarihi, kültürü, edebiyatı ve politikasına dair tartışmalar gerçekleştirilmektedir⁸.

Kurdish Studies Network:

2009 yılında Britanya'da; Avrupa, Amerika, Türkiye, Kürdistan Bölgesi'nde ve Ortadoğu'da akademik faaliyetlerde bulunan Kürtler ve yabancı Kürdologlar tarafından

⁴ Zarya Nergis; "Fransa'dan 'Kürdi' Bir Bakış", BasHaber, 15-21 Haziran 2015, ss:14.

⁵ <http://www.kulturname.com/?p=1600>, ET:13/08/2016

⁶ Nazan Bedirhanoglu; "Kürt Çalışmaları Konferansı Güncesi", Kürt Tarihi, S:3/2012, ss:6-8.

⁷ <http://www.kurdistanaktuel.com/Arsiv/component/content/frontpage/frontpage.html?start=60>, ET:13/06/2016. Özlem Galip'le 11-01-2017 tarihinde email üzerinden yapılan görüşmede, Özlem hanım bu konuda sadece kendisinin çalıştığını belirterek durumdan duyduğu üzüntüyü ifade etmiştir.

⁸ <http://yeniozgurpolitika.org/index.php?rupel=nuce&id=26895>, ET:16/08/2016.

internet üzerinden '*Kurdish Studies Network/Kürt Araştırmaları Ağı*' adıyla açılmıştır⁹. Kürdoloji alanında çalışma yapılırken karşılaşılan kurumsal yapı eksikliğini belli oranda aşmaya çalışan; akademisyenleri, öğrencileri üretilen bilgiden ve etkinlikten haberdar eden, nesnel bilgiyi görünür kılmaya ve disiplinlerarası etkileşimi artırma çalışan KSN, içlerinde de Martin van Bruinessen, Hamit Bozarslan, Mesut Yeğen, Abbas Vali, Amir Hassanpour gibi isimlerin bulunduğu 1500 civarında üyeyi de barındırmaktadır¹⁰.

Faaliyetlerini İngilizce olarak sürdüren KSN'nin, 2013'ten beri '*Kurdish Studies*' isimli bir dergisi de yayınlanmaktadır. Yılda iki sayısı yayınlanan derginin şimdiye kadar 7 sayısı çıkmıştır (Cilt:4/2-2016). Dergide şu duayen ve genç Kürdologların yazıları yayınlanmıştır: Martin van Bruinessen, Welat Zeydanlıoğlu, İbrahim Sirkeci, Joost Jongerden, Janet Klein, Derya Bayir, Andrea Fischer-Tahir, Choman Hardi, Ofra Bengio, Bruce Maddy-Weitzman, Kamal Soleimani, Sinan Zeyneloğlu, İbrahim Sirkeci, Yaprak Civelek, Joanna Bocheńska, Joost Jongerden, Thomas McGee, Bahar Baser, Ann-Catrin Emanuelsson, Mari Toivanen, Francis O'Connor, Vera Eccarius-Kelly, Lana Askari, Güllistan Yarkin, Ahmet Hamdi Akkaya, Farangis Ghaderi, Michael M Gunter, Esin Çalışkan, Joyce Blau, Thomas Jügel, Ergin Öpengin, Geoffrey Haig, Christoph Unger, Paul M. Noorlander, Hamit Bozarslan, Wendelmoet Hamelink, Hanifi Barış, Khanna Omarkhali, Hilla Peled-Shapira.

KSN'nin internet sayfasında; Kürdoloji alanında daha önce yapılan ve yapılmakta olan araştırmaların bibliyografyasına güncellenerek yer verilmektedir. 'Kitap', 'Makale', 'Bölüm' kısımlarında, araştırmacıların yararlanabileceği 1000 civarında kaynak ismi bulunmaktadır. KSN'nin sayfasında Kürdoloji alanında çalışan kurumların linklerine ve üye olan Kürdologların isimlerinde der yer verilmektedir. KSN, imza kampanyalarına katılmakta¹¹, yayın faaliyetlerinde bulunmakta, söyleşilere de ev sahipliği yapmaktadır.

Cambridge Üniversitesi:

Cambridge Üniversitesi'nde de Kürt öğrenciler tarafından açılan '*Kurdish Society/Kürt Sosyolojisi*' merkezi bulunmaktadır. Cambridge Üniversitesi'nde 2015 yılında Anita Burdett editörlüğünde, Kürt Tarihi'nin 1831-1979 yıllarını kapsayan 9 bin sayfalık 13 ciltlik '*Kürt Kayıtları: Toprak, Direniş ve Milliyetçilik*' ansiklopedisi hazırlanmıştır. Regent's Üniversitesi'nde 2014 yılında 'Kurdish Studies in the 21st Century/21. Yüzyılda Kürt Araştırmaları' konferansı gerçekleştirilmiştir.

RUSYA:

60 kelimeyle tohumları atılan ve 200 yıllık Kürdoloji birikimine¹² sahip olan Rusya'da İosif Orbeli'nin girişimiyle 1959 yılında Rus Bilimler Akademisi Şarkiyat Enstitüsü **Sank Peterburg/Leningrad** şubesinde '*Kürt Kurulu*' oluşturulmuş, daha sonra bu kurul, Kürdologlar Grubu'na dönüştürülmüştür.

⁹ Ergülen Toprak; "Tora navnetewî ya akademîsyenên kurd Kurdish Studies Network", Rudaw, H/S:191, ss:14.

¹⁰ Welat Zeydanlıoğlu; "Kürt Çalışmaları Ağı ve Kürt Çalışmalarının Durumu", Kürt Çalışmaları Konferansı (İçinde), Roni Basın Yayın Tanıtım ve Dış Ticaret Ltd.Şti, 1. Baskı:İstanbul-2014, ss:152-156.

¹¹ 2014 yılında üç gün göz altında tutulan Prof. Dr. Kadri Yıldırım için yapılan imza kampanyasında KSN' üyeleri de yer almıştı. <http://www.diken.com.tr/yolsuzluk-iddiasıyla-gozaltina-alinan-prof-yildirim-icin-akademisyenlerden-dayanisma-bildirisi/>, ET:09/08/2010.

¹² Hasan Güneş; "60 Kürtçe Kelimeden Kürdolojiye", Yeni Özgür Politika, <http://www.yeniozgurpolitika.org/index.php?rupel=nuce&id=50159>, ET:08/08/2016.

1970’te Sovyet Bilimler Akademisi, Kürdoloji bölümünün açılması yönünde karar aldı. Bölüm, 1982 yılında M.A. Hasretyan öncülüğünde Leningrat, Moskova, Leningrad, Semerkant, Tblis ve Erivan’dan gelen 30 civarında Kürdologla yapılan toplantı sonrasında, 1984 yılında kuruldu. Bu merkez, 1982’den dağıldığı tarihe kadar Kürdoloji alanında çok önemli eserlerin ortaya çıkmasını sağladı¹³.

SSCB’nin dağılmasından sonra, Sovyetler birliğinin egemenliğinde yaşayan halklara yönelik araştırmalar zayıflamış olsa da, 1990’lı yılların ortalarından sonra araştırmalar yeniden canlandırılmıştır. Bu durgunluk döneminden nasibini alan Kürdoloji çalışmaları bugün Rusya’da iki merkezde sürdürülmektedir: 1959 yılından itibaren Rusya Bilimler Akademisi Şarkiyat Enstitüsü’nde faaliyette başlayan Kürdologlar Grubu ile 1994 yılında tesis edilen Kürt Araştırmaları Merkezi¹⁴. Kürt tarihi, folkloru, edebiyatı, etnografyası alanında başarılı çalışmalara imza atan Kürdoloji Grubu, Qanatê Kurdo ile Ordixanê Celil’in ölümünden sonra, özellikle 2000’li yıllardan itibaren akademisyen sıkıntısı çekmiş bugün neredeyse durma noktasına gelmiştir¹⁵. Bölümün başkanlığını sürdüren Jigalina Olga Ivanovna yakın tarihte (23/10/2013) vefat etmiştir¹⁶.

2016 yılında Rusya petrol şirketi Gazprom ile Petersburg Kürdologlarının yardımlarıyla ‘*Xaka Efsûnan kûltûra Kurdan bi çavên lêkolînerên Rûs*’ albümünü ‘Kurdish Portrait’ yayınlanmıştır.

Kürt Enstitüsü:

2001 yılında Rusya’da Kürt Dili ve Edebiyatı’yla ilgili çalışmalar ve Rusça-Kürtçe tercüme yapmak amacıyla Moskova’da kurulan ‘Kürt Enstitüsü’ ise, Kürdistan Bölgesi ile Rus Hükümeti’nin maddî destek sağlayamaması yüzünden, 2014 yılında çalışmalarını durdurma kararı almıştır¹⁷.

Rusya’da Kürdoloji ‘Yeni Kuşak’la da sürdürülmektedir. Zara Alievna Jusupova, Michail Semënoviç Lazarev, Zara Alievna Jusupova, Kiril Valentinoviç Vertjaev, Evgenija İ’inična Vasil’eva, Iraida Anatol’evna/Ejjubi Smirnova ve Žakelina Surenovna Musaljan gibi şahsiyetlerin adlarını ve emsal olması açısından Ruslan Lazeraviç Cabalov’un 2001-2010 yılları arasındaki çabasıyla ortaya çıkan iki ciltlik “Kürtçe Etimolojik Sözlük/Ëtimologičeskij slovar’ kurdsogo jasyko” çalışmasını burada anmak gerekir¹⁸.

Kürdistan Federal Bölgesi başkanı Neçirvan Barzani, **17 Haziran 2016** tarihinde Rusya’ya yaptığı ziyarette enstitüyü de yerinde incelemiş, Yevginyi Vaseliva ile, Kürdistan bölgesi üniversitelerinin enstitünün kütüphanesinde bulunan kaynaklardan nasıl yararlanacağı yönünde bir fikir alışverişinde bulunmuştur¹⁹.

¹³ Ekrem Önen; “Kurdolojiş: Ji Rûsya Qeyserî heta İro”, Basnews, H:16/24-30 Nisan 2017, Türkiye, ss:6.

¹⁴ Ercan Çağlayan; “Rusya’da Kürdoloji’nin Gelişimi”, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl:7, S:13/2015, ss:326, 328.

¹⁵ Arjîn Amed; “Ji ber eleqeya kê m Beşa Kurdolojiye li ber girtinê ye/Ilgisizlikten Dolayı Kürdoloji Bölümü Kapanma Noktasında”, Rûdaw, H/S:60, ss:8.

¹⁶ Khanna Omerkhali; “Obituary: Prof Dr Ol’ga Zhigalina (1946-2013)”, Kurdish Studes, 2/1, 2004, ss:75-79.

¹⁷ rudaw.net/turkish/World/280820145, ET:10/08/2016.

¹⁸ Kürdolojin Rusyadaki macerası şu araştırmalarla takip edilebilir: Khanna Omerkhali & Nodar Mossaki; “A History of Russian Kurdology: With a Brief Literature Overview”, (İçinde) Die Geschichte von Kurdschen Studien und Kurdologie, Wien-20014, ss:140-177; Michiel Leezenberg; “Soviet Kurdology and Kurdish Orientalism”, (İçinde), The Heritage of Soviet Oriental Studies, London: Routledge, 2011 ss:86-102; Dr. Z. A. Yusupova; “Kurdish Studies at the IOM (1959-2005)”,

www.orientalstudies.ru/eng/index.php?option=com_content&task=view&id=196&Itemid=86, ET:11/08/2016.

¹⁹ <http://basnuce.com/ku/news/15999/besa-kurdnasiye-nisaneya-peywendiyen-kur-e>, ET:12/08/2016.

'Oriental Manuscripta Reasarch' merkezi tarafından 1995 yılından beri yayınlanan '*Manuscripta Orientalia (Cilt:21/2015)*' ve '*Written Monuments of The Orient (Rusça ve İngilizce ayrı, 2004-2016)*' isimli akademik dergilerde, Kürdolojiye dair yazılar yayınlanmaktadır.

Rusya Stratejik Araştırmalar Merkezi:

Rusya Devlet Başkanlığı'na bağlı Rusya Stratejik Araştırmalar Merkezi'de de Kürtlere dair daha çok güncel ve politik bilgi üretilmektedir. Bu merkez ile Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi'nin (ORSAM) **28 Ekim 2013** tarihinde İzmir'de '*Ortadoğu'da Kürtler ve Bölgenin Geleceğine Etkisi*' başlıklı bir çalışmayı düzenlediğini hatırlamak gerekir²⁰.

Moskova Devlet Dilbilim Üniversitesi:

2016-2017 eğitim öğretim döneminde **Moskova Devlet Dilbilim Üniversitesi** 'Asya Dilleri Fakültesi'nde Kürtçe bölüm açılmış, 3 aylık eğitimden sonra 12 kişiye diploma verilmiştir. Üniversite rektörü İgor Milakhini, Kürtçe'yi müfredata katmalarının sebebini 'gelişen siyasî ilişkiler' ve 'Kürtçe'nin dünyada görmüş olduğu rağbetten' kaynaklandığını belirtmiştir²¹.

ERMENİSTAN:

1931 yılında Erivan'da Kürd dili öğretmenlerini hazırlayan yüksek meslek okulu (teknikum) oluşması akabinde, 1932 yılında 'Dağlık Karabağ'daki Suşe kentinde Pedagojoloji meslek okulunda Kürd fakültesi açılmış, milli eğitim kadroları hazırlanmaya başlanmıştır. 1934 yılında Erivan'da 'Kürdoloji Konferansı' gerçekleştirilmiştir.

25 Kasım 1943'te SSCB Bilimler Akademisi'nin Ermeni dalı olarak kurulan 'Ermenistan Cumhuriyeti Bilimler Akademisi' Doğu Bilimler Enstitüsü bünyesinde Erivan'da 1959 yılında açılmış olan '*Kürt Bilim Bölümü*'nde öğrencilere beş yıllık eğitim boyunca 'Kürt edebiyatı, folkloru, grameri ve Kürt lehçeleri' öğretilmiştir²². 1971 yılında 'Kürt Bölümü' adını alarak devam eden bölümde, 1959-2005 yılları arasında yaklaşık 380 araştırma kitabı basılmıştır²³. Bölüm, Moskova Doğu Bilimleri Enstitüsü Kürdoloji Bölümü ile '*Kürt nüfusu, Kürtlerin üzerinde yaşadığı topraklar, Kürdistan coğrafyası, Kürt dili, Kürt lehçeleri, eski ve yeni Kürt edebiyatı, Kürt sanatçıları, film, tiyatro, Kürt müziği, Kürt halk oyunları, Kürt siyasi partileri*'ni içine alan 'Kürtler' ansiklopedisini hazırlamıştır²⁴.

1990 sonrası süreçte, Ermenistan devletinin politikasındaki değişikliklerle beraber, Kürt enstitüsü eski heyecanı ve çalışma azmini kaybetmiştir. Bölümün başkanlığını Hesenê Uso sürdürmektedir.

1968 yılında ise Kürdoloji kadrolarını yetiştirmek amacıyla Erivan Üniversitesi 'Doğu Bilimleri' fakültesinde Kürdoloji bölümü açıldı. Bugün ise Erivan Üniversitesi'nin 'Ermenistan Enstitüsü'nde '*Ermeni-Kürt İlişkileri Bölümü*' bulunmaktadır.

²⁰ Ortadoğu Analiz dergisi, Cilt:5, S:60/Aralık-2013, ss:105-6. Çalıştay, "Ortadoğu'da Kürtler ve Bölgenin Geleceğine Etkisi" adıyla Orsam Tutanakları serisinde (No:34/Kasım-2013, 62 sayfa) yayınlanmıştır.

²¹ www.kurdistan24.net, ET:16/01/2017.

²² Meksime Xemo; "Erivan Devlet Üniversitesinde Kürt Bilimi", Roja Welat gazetesi, S:1/1977, ss:14.

²³ Hejarê Şamil; "Diaspora Kürtleri", Pêri Yayınları, 1. Basım:2005, ss:102.

²⁴ "Ermenistan Bilimler Akademisi Doğu Bilimler Enstitüsü, Kürdoloji Bölüm Başkanı Prof. Şekroye Xudo: Kürdoloji Çalışmalarında Büyük Adımlar Atılıyor", Deng, S:1/1989, ss:44-47.

Ayrıca 1994 yılında Erivan’da kurulan ‘**Davit Anhaxt Üniversitesi**’nde Meksîmê Xemo öncülüğünde Kürdoloji bölümü aynı yıl açılmıştır.

Erivan Devlet Üniversitesi’nde Kürtçe kurslar (**Tereza Amryan** tarafından) verildiği gibi, Şarkiyat Fakültesi’nde **Vahram Petrosyan** gibi akademisyenler tarafından Ermeni-Kürt ilişkisine dair konferanslar da düzenlenmektedir.

Ayrıca ‘*Ulusal Bilimler Akademisi Doğu Araştırmaları Enstitüsü/National Sciences Academy Institute of Oriental Studies*’ tarafından yayınlanan ‘*Bulletin of Yerevan University. International Relations, Political Science*’, ‘*Banber Yerevani hamalsarani. Armenian Studies*’ gibi akademik dergilerde Kürdolojiye ilişkin yazılar da yer almaktadır.

AZERBAIJAN:

1960’larda Azerbaycan Bilimler Akademisi Doğu Bilimleri Enstitüsü’ne bağlı olarak açılan Kürdoloji bölümü, 1970 yılında kapatılmıştır. Kürdoloji Bölümü’nde Ali Galavej, Rehim Kazi, Hüseyin Kürtoğlu, Şamil Esgerov, Zümrüd Şefiyeva, Şemsi gibi bilim adamları Kürdoloji araştırmalarını yürütmüştür²⁵.

POLANYA²⁶:

Jagiellonian Üniversitesi:

Jagiellonian Üniversitesi’nin ‘Şark Araştırmaları Enstitüsü, İran Araştırmaları’na bağlı olarak 2008 yılında Polonya’nın Kraków kentinde faaliyetine başlayan Kürdoloji bölümü ‘*Kürtlere ve Kürtçeye dair araştırmaları derinleştirmek, Polonya ile Kürt halkı arasında iletişimi kuvvetlendirmek, Kürt realitesini Avrupa’ya tanıtmak, Kürtlerin edebiyatını, filmini, müziğini biliniyor kılmak ve bilimsel alanlarda işbirliğini sağlayarak, Kürdolojinin gelişimine olanak tanımak amacıyla*’ açılmıştır²⁷.

Kürdistan Federal Bölgesi başta olmak üzere, Kürt kurumlarıyla iletişimde olan Kürdoloji bölümü, birçok kitaba, konferansa, sempozyuma, panele, sunuma ve seminere imza atmıştır. Kurmanci ve Sorani lehçelerinde birkaç kitabın da Poloncaya çevrilmesini sağlayarak Kürt edebiyat ürünlerinin Polonya halkı tarafından tanınmasını, bilinmesini sağlamıştır. Bölümün akademisyenlerinden olan Joanna Bocheńska, 2004 yılında ‘**Modern, Klasik ve Estetik Kürt Edebiyatı**’ üzerine başladığı ve 2008’de tamamladığı doktora tezini ‘Di Navbera Tari u Ronahiyê’ adıyla kitaplaştırıp Kürt Edebiyatını Polonya okuyucularına tanıtmıştır. Ayrıca fakültenin diğer 5 dalcisiyle, Polonya Bilim Vakfı’nın da desteğiyle Kürtlere yönelik araştırmalara devam etmektedir²⁸. 2014 yılında da ‘**Kurdish Literature. Between Borders, Past and Modernity**’ isimli kitap yayınlanmıştır.

Kürdoloji bölümü, ayrıca elektronik ortamda yayınlan ve ilk sayısı 2013 yılında çıkan, adını Kürt coğrafyasında yaşayan ‘Taca Mîr’ olarak adlandırılan bir çiçekten alan ‘**Fritillaria**

²⁵ Hejarê Şamil; “Diaspora Kürtleri”, Pêrî Yayınları, 1. Basım:2005, ss:64.

²⁶ Polonyadaki Kürdolojinin geçmişi için şu çalışmalara bakılabilir: Sıdqi Hirorî; “Bi Kurtî li Ser Kurdnasiya Polonî”, Fritillaria Kurdica, s:3-4/2014, ss:165-174 (<http://www.kulturname.com/?p=8612>); Jan Reychman; “Lêkolînên polonî yê ziman û folklorê Kurdan”, <http://www.kulturname.com/?p=749>, ET:12/08/2016; Maria Paradowska; “Kurd di weşanên polonî de”, Çev: Sıdqi Hirorî, <http://www.kulturname.com/?p=873>.

²⁷ Enstitünün kendi sayfasından, <http://www.kurdishstudies.pl/>, ET:09/08/2016.

²⁸ <http://www.yeniozgurpolitika.org/index.php?rupel=nuce&id=32609>, ET:09/08/2016.

Kurdica/Bulletin of Kurdish Studies' dergisini yayımlamıştır. Şimdiye kadar 14 sayısı çıkan dergide İngilizce, Polonca ve Kürtçe yazıları çıkan şu isimler bulunmaktadır: Joanna Bocheńska, Marcin Rzepka, Krzysztof Lalik, Renata Kurpiewska-Korbut, Anna Krasnowolska, Martin van Bruinessen, Artur Rodziewicz, Karol Kaczorowski, Marcin Rzepka, Sidqi Hirori, Ferzan Şer, Renata Kurpiewska-Korbut, Umid Demirhan, Sabah Mofidi, Angelika O. Pobedonostseva Kaya, Haidar Lashkry, Dorota Ślapa, Farjad Sziri, Nasrin Haszemi Far, Pejman Esmaeili.

Bölüm, 24-26 Ekim 2016 tarihinde Rusça, İngilizce ve Kürtçe bildirilerin sunulduğu Kürtçenin yaşadığı sorunların konuşulduğu; Rojava (Suriye) ve Rojhelattaki (İran) Kürtlerin durumunun gözden geçirildiği bir sempozyuma da düzenlemiştir.

İSRAİL:

Tel Aviv Üniversitesi:

2012 yılında Kürtçe eğitimin verilmeye başlandığı²⁹, İsrail en etkili ve büyük üniversitelerinden olan Tel Aviv Üniversitesine bağlı Moshe Dayan Merkezi'nde 'Kürt Masası' bulunmaktadır. Bölümün başkanlığını Prof. Ofra Bengio sürdürmektedir. 'Kürt Masası'nda Kürtlerin genç entelektüellerinden olan Ceng Sağnıç da bulunmaktadır. Üniversiteye bağlı dergi ve bültenlerde Kürtlere dair yazılar yayınlanmakta; düzenlenen sempozyum, konferans ve forumlarda, Kürtler üzerine sunumlar yapılmaktadır. Ocak 2015'te düzenlenen *'Forum on Kurdish Society, History and Culture'* isimli forumda Türkiye, Suriye ve İran Kürtlerinin durumlarına değinilmiştir³⁰.

ALMANYA:

Almanya'da ilk defa Bremen Üniversitesi'nde 1991-1992 eğitim öğretim yılında Kürtçe kurslar için izin alınabilmiştir. Kürtçe kurslara halen devam edilmektedir³¹. 1992'de ise Hamburge Üniversitesi'nde kurslara başlanmıştır. Bochum Üniversitesi'nde 2012 yılından itibaren öğrenciler tarafından Kürtçe kurslar düzenlenmiştir³². Dortmund Teknik Üniversitesi'nde de 2016 yılında Kürtçe kurslara başlanmıştır.

European Center for Kurdish Studies:

'European Center for Kurdish Studies/Avrupa Kürt Araştırmaları Merkezi' 1999 yılında Berlin Üniversitesi'nde faaliyetine başlamıştır. Bölüm tarafından 2001 yılından beri 6 ayda bir yayınlanan *'Kurdische Studien'* dergisi ve *'Kurdologie (1-6)'* serisi yayınlanmıştır. Bölümün ayrıca Kürdolojiye dair kitap faaliyeti de bulunmaktadır. Yayınların ağırlığını sözlük ve gramer çalışmaları oluşturmaktadır: *'Kurdisch-Deutsches Wörterbuch /Kurmançî (Feryad Fazıl Omer)'*, *'Taschenwörterbuch Kurdisch (Feryad Fazıl Omer, 2013)'*, *'Deutsch-Kurdisches Glossar (Feryad Fazıl Omer, 2013)'*. Enstitünün farklı dillerden 16.000 binlik Kürdoloji kütüphanesi bulunmaktadır³³.

Bonn Üniversitesi (NAVEND):

²⁹ <http://www.comhuber.com/2012/01/09/israil-universitesinde-kurtce-egitimi-basladi/> ET:10/08/2016.

³⁰ "Forum on Kurdish Society, History and Culture", The Moshe Dayan Center for Middle Eastern African Studies Bulletin, No:61, Spring-2015, ss:12.

³¹ <http://modersmal.skolverket.se/nordkurdiska/index.php/kurdi-li-cihane/450-kursen-kurdi-li-zaningeha-bremene-bi-serketi-bi-dawi-bun-3>, ET:20/08/2016.

³² <http://www.yeniozgurpolitika.org/index.php?rupel=nuce&id=30949>, ET:20/08/2016.

³³ Zeki Ozmen; "Kurdên Almanyayê", Ronahî Yayınları, 1. Basım:2010, ss:123-124.

Bonn Üniversitesi'nde 1992 yılından beri '*NAVEND/Zentrum für Kurdische Studien/Navend ji bu Lêkolina Kurdî*' Kürdoloji Bölümü bulunmaktadır. NAVEND tarafından 1992-1998 yılları arasında 23 sayılı Almanca '*Kurdistan heute*' isimli dergi yayınlanmıştır. Merkezin kütüphanesinde de Kürtlere dair bir arşiv bölümü bulunduğu gibi, merkez tarafından Kürdolojiye dair birçok kitap da yayınlanmıştır. Ayrıca Bonn Üniversitesi'nde, Kürt akademisyenlerinin çabasıyla 2010 yılında Kürtçe kurslara başlanmıştır³⁴.

Dusseldorf Üniversitesi'nde ise 2013 yılından itibaren resmî olarak Kürtçe dersler vermeye başlanmıştır³⁵.

Erfurt Üniversitesi Mustafa Barzani Kürt Araştırmaları:

Almanya'nın Erfurt Üniversitesi'nde 'Mustafa Barzani Kürt Araştırmaları' bölümü bir kısım maddî ve siyasî zorluklarla ancak 2012 yılında açılmıştır. Bölümün başkanlığında Prof. Dr. Ferhad Seyder bulunmaktadır. Bölümün şimdilik 4 akademisyeni, 300 civarında da öğrencisi bulunmaktadır. Kürdistan Federal Bölgesi ile Alman hükümetinden destek alan bölümde, Almanya'nın Ortadoğu Siyaseti, Suriye Göçmenleri, İran Politikası ve dördüncü olarak da PKK, Goran, YNK gibi partilerin/grupların politikalarından bahsedilmektedir. Bölümün şimdiye kadar dokuz sayı çıkan '*Studia Kurdica/Kürt Araştırmaları*' isimli dergisi de bulunmaktadır. Dergide güncel konular işlenmekte, özellikle Kürt(distan)lerin yaşadıkları sorunlardan bahsedilmektedir. Bölüm, Hollanda ve Alman üniversiteleriyle, Kürdistan Bölgesinde de Duhok Üniversitesiyle etkileşimde olup, Türkiye'de bulunan Mardin Artuklu Üniversitesiyle de iletişime geçmek istemektedir³⁶. Merkez tarafından Kürdolojiye dair seminerler, konferanslar da düzenlenmektedir.

AVUSTURYA:

Kürt Çalışmaları Merkezi:

Avusturya'da 2011 yılında Kürt Çalışmaları Merkezi faaliyetine başlamıştır. Merkez tarafından, 2013 yılından itibaren yılda bir sayısı çıkabilen (2013-2016, 4 sayı) '*Kürtçe Araştırmaları Viyana Yıllığı*' isimli dergi yayımlanmaya başlanmıştır.

AMERİKA:

Amerik'da ilk defa '*University of Central Florida/Florida Üniversitesi (1963)*'nde 2014 yılında '*Celal Talabani Kürsüsü*' adıyla Kürdoloji bölümü açılmıştır. '*Kürt siyaseti konusunda gelişkin akademik araştırma ve eğitim faaliyetleri gerçekleştirmek*' amacıyla kurulan bölümün başkanlığını Kürt, Türkiye ve İran siyaseti alanında birçok çalışmaya imza atan **Doç. Dr. Güneş Murat Tezcür** yapmaktadır. Üniversite'de Kürt siyaseti üzerine konuşmalar, sempozyumlar, çalıştaylar düzenlenmekte; öğrencilere burs imkanları sağlanmaktadır³⁷.

Ayrıca '*Kurdish Political Studies Program*'ı Kürdoloji üzerine yılın en iyi makaleleri ödülü verilmektedir.

³⁴ www.nucehaber.com/haber/egitim/li-zanngeha-bonn-mamosteyn-kurd-tn-perwerdekiri, ET:30/08/2016.

³⁵ Rûdaw, H/S:208-2013, ss:7.

³⁶ BasNüçe, 13-19 Haziran 2016, ss:11.

³⁷ www.rudaw.net, 25/02/2017.

*Indiana Üniversitesi 'Central Eurasian Studies/Avrasya Araştırmalar Merkezi'*nde Kürdçe (Kurmançî, Soranî, Hewramî) bölümü bulunmaktadır. *Indiana Üniversitesi'*nde Kutbettin Kılıç tarafından '*Kürtçe Giriş I,II*' dersleri verilmektedir³⁸. Arizona Üniversitesi '*Collega of Humanities/İnsanîbilimler Koleji'*nde ise Kürtçe bölüm yer almaktadır. Üniversite'de 2016 yılından itibaren Mutlu Civirloğlu tarafından Kürtçe dersler vermeye başlamıştır.

2016 yılında *Berkley* (1868) ile *Washington Ortadoğu Enstitüsü'*nde Kürtçe kurslar başlanmıştır³⁹.

California'daki Los Angeles (UCLA) üniversitesi'nde 2010 yılında Haşim Ahmedzade, Laura Shepherde, Christian Sinclair, Caffer Şeyhülislami, Ergin Öpengin gibi şahsiyetlerin konuşmacı olarak yer aldığı '*Birinci Kürt Dili Konferansı*' gerçekleştirilmiştir. Columbia Üniversitesi'nde 2013 yılında '*Kürt Sorunu*'⁴⁰, 2014 yılında da '*Kurdish Studies and Politics Conference*' konferansı düzenlenmiştir.

*Binghamton Üniversitesi'*nde 2011 yılından beri, Vera Beaudin tarafından toplanan '*Saeedpour Kurdish Library & Museum Collection*' Kürt Kütüphanesi/Müzesi bulunmaktadır. Kütüphane'de 3 bin civarında kitap, dergi ve gazete koleksiyonunun yanında, Kürtlere ait giyim kuşam, aksesuar, haritalar bulunmaktadır.

*Chicago Üniversitesi 'Center for Middle East Studies/ Ortadoğu Araştırmaları Merkezi'*nde Türk, Fars, Arap incelemeleri içinde Kürdlere yer verilmektedir.

*New York City Üniversitesi'*nde Amerikalı Daniel Baryy tarafından 2015 yılında Kürtçenin Kurmançî lehçesinde kurslara başlanmıştır. Derslerde Kürtçe alfabe, gramer, telaffuz, yazma ve okuma ile kısa hikayeler ve diyaloglar işlenmiştir⁴¹.

AVUSTURALYA:

*Queensland Üniversitesi'nin 'Institute of Modern Languages/Modern Diller Enstitüsü'*nde öğretilen 60 yakın diller arasında Kürtçe de yer almaktadır. *RMIT Üniversitesi'*nde ise Kürtçenin Kurmançî, Soranî ve Feylî lehçelerinde dersler verilmektedir.

MISIR:

Mısır'ın Eyn Şems Üniversitesinin Edebiyat Fakültesi'nde 2012 yılından itibaren 'Kürt Dili ve Edebiyatı' bölümünün açılması planlanmış⁴² ancak halen açılmamıştır.

HOLLANDA:

Amsterdam Üniversitesi'nde 25-26 Ağustos 2016 tarihinde üçüncü '*Uluslararası Kürdçe Konferansı*' gerçekleştirilmiştir. Utrecht Üniversitesi'nde Martin van Bruinnesen Kürdoloji alanında çalışmaktadır.

³⁸ Abdülmecit Tuğrul; "Batı'da Kürdoloji Çalışmaları ve Kurumları", T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ali Arslan, İstanbul-2010, ss:82.

³⁹ <http://krd.sputniknews.com/cihan/20160602/3026862/Li-Amerkaye-kursen-kurdidest-pe-kir.html>, ET:20/08/2016.

⁴⁰ m.ilkehaber.com, ET:17/01/2017.

⁴¹ www.rudaw.net, ET:25/02/2017.

⁴² Basnews.com/index.php/so/news/38919, ET:17/08/2016.

KANADA

Toronto Üniversitesi'nde okuyan Kürt öğrenciler tarafından '*The Kurdish Students Association at the University of Toronto (KSAUT)*' kurulmuştur.

İSVEÇ:

Stockholm Üniversitesi:

1984 yılında Stockholm Yüksek Öğretmen Okulu'nda Kürtçe bölüm açılmış ancak iki devrede 10 kişilik mezun verdikten sonra kapanmıştır.

Uppsala Üniversitesi:

Uppsala Üniversitesi '*Middle East Studies*' merkezinde, Türk, Arap, Fars, Yahudi kültürlerinin yanında, Kürd kültürü de incelenmektedir. Ayrıca üniversite'nin 'Iranian Languages' merkezinde Soranice bölüm bulunmaktadır. Bölümde Ferhat Shakely ders vermektedir.

Stockholm Kürt Kültür Vakfı'nın yardımıyla da 2003 tarihinde ilk defa Malmîsanij ve Reşo Zilan tarafından Zazaca (ve Kurmancî) kursu verilmiştir⁴³.

Uppsala Üniversitesi 'Department of Linguistics and Philology/Dilbilim ve Fonoloji Bölümü' tarafından 1952 yılından beri yayınlanan '*ORIENTALIA SUECANA*' dergisinde Kürdolojiye dair yazılar yayınlanmaktadır.

2005 yılında Evindar Atmaca ve Roza Kurd organizatörlüğünde Uppsala ile Stockholm üniversitelerinde Kürtçenin Kurmancî lehçesinde bölümlerin açılması için istekte bulunulmuş, üniversite yönetimleri tarafından, bu yönde dikkate değer bir isteğin olması durumunda bölümlerin açılacağı ifade edilmiştir. Yotabri ilindeki *Volkaniffirastin Üniversitesi*'nde de 2013 yılından itibaren Kürtçe kurslar düzenlenmeye başlanmıştır⁴⁴. Stockholm'daki Södertörn Üniversitesi'nde İsveçli Ellinor Hamrén Kürt sorunu hakkında doktora tezi hazırlamıştır.⁴⁵

ÇİN:

Pekin Üniversitesi:

Çin'in Pekin Üniversitesi'nde Çinli öğrencilere ilk defa 2016 yılında Herem Ali Hasan tarafından üç ay boyunca (21 Eylül 2016/12 Aralık 2016) Arap Dili Bölümü bünyesinde Kürtçe dersler verilmiştir. Öğrenci sayısının artması durumunda, Kürt Dili Bölümü'nün açılacağı belirtilmiştir⁴⁶.

JAPONYA:

2000'li yıllarda Tokyo'daki bir üniversite'de Kürtçe seçmeli ders olarak okutulmak istense de, Kürtçe'yi yeterli akademik düzeyde öğretecek kimsenin olmamasından ötürü plan rafa kaldırılmıştır. Ancak ilk defa 'Kürtçe-Japonca Sözlük' ve gramer hazırlayan, Japonya'da

⁴³ Haydar Diljen; "Unîversîteya Uppsala de Dersê Kîrmanckî (Zazakî)", Vate (Kovara kulturî), Hûmar/Sayı:20-2003, ss:70-72.

⁴⁴ Kurmancî.Sahartv.Ir, ET:10/01/2017.

⁴⁵ www.rudaw.net, ET:25/02/2017.

⁴⁶ www.rudaw.net, ET:25/02/2017.

Kürtçe kurslar veren ‘Japonya Kürt Kültür Derneği’ kurucusu **Vakkas Çolak**’ın Kürtçe’nin üniversitelerde yer alması veya Kürt Enstitüsünün açılması projesi devam etmektedir⁴⁷.

TÜRKİYE:

Hatırlanacağı üzere, 2001 yılında İstanbul Üniversitesi’nde okuyan öğrenciler, Kürtçe’nin seçmeli ders olarak açılması için rektörlüğe dilekçe sunmuşlardı. Bu hareket diğer üniversitelere de yayılmıştır. Yaklaşık 50 üniversite yönetimine 20 bin civarında dilekçe ile öğrenciler rektörlüklerden Kürtçenin üniversitelerde seçmeli ders olarak okutulması, Kürtçe kürsülerin kurulması ve Kürdoloji bölümlerinin açılmasını talep etmişlerdir. Bu kampanya İçişleri Bakanlığı’nın Emniyet Genel Müdürlüğü’nün ve YÖK’ün sert tepkisiyle karşılaşmıştır. 2.000’e yakın öğrenci ‘PKK’ye yardım ve yataklık’tan göz altına alınmış, 64’ü tutuklanmış, yüze yakın öğrenci okuldan uzaklaştırılmış, pek çoğunun bursları da kesilmiştir⁴⁸.

AB üyelik süreci kapsamında 2004’te Kürtçe özel kursların açılmasına izin verilmiş, 2012’de getirilen 4+4+4 eğitim reformuyla Kürtçe seçmeli ders uygulamasına geçilmiştir. 30 Eylül 2013’te çıkan demokratikleşme paketiyle de W, X, Q harflerinin kullanımı yasak kapsamından çıkartılmıştır.

2008 yılında YÖK Başkanı Yusuf Ziya Özcan, üniversitelerden Kürt Dili ve Edebiyatı bölümlerinin açılması için herhangi bir teklif gelirse olumlu bakacaklarını söylemiş, 2009 yılında DTP milletvekili Osman Özçelik Dicle ve İstanbul üniversitelerinde “Kürdoloji” bölümlerinin açılması için Meclise yasa teklifi sunmuştur⁴⁹. Mardin Artuklu Üniversitesi rektörü Prof. Dr. Serdar Bedii Omay hazırlıklara başlattıklarını ve YÖK’e başvuracaklarını açıklamıştır. Ankara Üniversitesi rektörü Cemal Taluğ, Şırnak ve Hakkari üniversitelerinden benzer de açıklamalar gelmiştir. Ancak YÖK, “Kürt Dili ve Edebiyatı” yerine “Yaşayan Diller Enstitüsü” adıyla başvuruları kabul edebileceğini açıklamıştır. Mardin Artuklu Üniversitesi karşı çıkmasına rağmen “Yaşayan Diller Enstitüsü” için başvuruda bulunmuştur⁵⁰.

2009’da Bilgi, daha sonra da Sabancı Üniversitesi’nde Kürtçe seçmeli ders olarak verilmeye başlanmış, Mardin Artuklu Üniversitesi’nde “Yaşayan Diller Enstitüsü” çatısı altında “Kürt Dili ve Edebiyatı” bölümünün açılması için YÖK onayı 2009 yılında verilmiştir⁵¹.

İstanbul Bilgi Üniversitesi, Kürdoloji Çalışma Birimi (BİLGİ KÜRDOLOJİ):

Çalışma Birimi’nin faaliyetleri arasında, kamuya açık tarih dersleri, atölyeler ve en önemlisi Kürdoloji alanında yapılmış tez sunumları bulunmaktadır. Bu tez sunumları bir yandan Kürdoloji alanında tez yazmış genç akademisyenlerin tezlerini tartışabilme imkanını

⁴⁷ www.kurtler.com, ET:25/02/2017. Eyyüp Kurt, Yeni Özgür Politika.

⁴⁸ 2001 yılında, öğrencilerin “anadil” eğitim isteğinin devlet aygıtları tarafından nasıl algılandığını şu çalışmadan öğrenmek mümkün; Gülççek Günel Tekin; “Anadil Kampanyası Sonrası Baskılar ve Belgeler”, Vesta, S:1/2003, ss:243-263.

⁴⁹ <http://www.yenisafak.com/gundem/kurt-dili-ve-edebiyati-bolumu-acilsin-152139>, ET:13/08/2016.

⁵⁰ Kemal İnal; “Kürtçe Üzerinden Türkçe Tartışmalar-II”, Tiroj, S:44/2010, ss:21-22.

⁵¹ Duygu Aydın & Şebnem Keniş; “Üniversitelerde Kürtçe Eğitimi”, <http://www.bukak.boun.edu.tr/?p=307>, ET:11/08/2016.

sunarken, bir yandan da akademi camiasında Kürdoloji alanında çalışmanın imkân ve zorlukları hakkında bilgi paylaşımını sağlama amacına hizmet etmektedir⁵².

Çalışmalarına başladığı tarihten itibaren birçok etkinliğe imza atan grup, 16 Mart 2013'te *'Rojî Kurd'ün Yayınlanmasının Yüzüncü Yılında Osmanlı Kürt Basını'*, 26-Nisan 2014 tarihinde *"1990'larda Kürt ve Kürdistan (Bilgi Üniversitesi Yy, 2015)"*, 9/10 Mayıs 2015 tarihinde de *"2000'lerde Kürt ve Kürdistan"* isimli konferansların gerçekleşmesini sağlamıştır.

Boğaziçi Üniversitesi:

1995 yılında, üniversite sonrasında sanatsal faaliyetlerini sürdürmek isteyen Boğaziçi Üniversitesi mezunlarınca kurulan ve Boğaziçi Üniversitesi Mezunlar Derneği bünyesinde çalışmalar yürüten BGST, zaman zaman bağımsız, zaman zaman da ortak çalışmalar yapan tiyatro, dans ve müzik birimlerinden oluşmaktadır⁵³.

"Bilim ve Toplum" araştırma alanı içerisinde yer alan "Kürdoloji" bölümü, *"Toplumsal barış ve farklı kültürlerin bir arada yaşayabilmesi, ancak kültürel çoğulcu bir anlayışla mümkün olabilir. Bunun için tüm kültürlerin kendilerini kamusal alanda ifade edebilecek imkanlara sahip olmaları gerekir. Ancak bu yeterli değildir. Toplumun tüm bireylerinin, kendini ait hissettiği kültürü geliştirebilmek için araştırma ve inceleme çalışmaları yapabilmeleri, eşit bir yan yanalık için elzemdir. Bu bölümde, Kürt kültürü ve tarihi ile ilgili araştırma ve benzeri çalışmalara yer veriyoruz. Bu anlamda, Kürdoloji çalışmaları için kamusal bir açılım olanağı sağlamayı ve Kürt kültürü ile ilgili çalışmaları teşvik etmeyi amaçlıyoruz. Kürdoloji başlığı, "Osmanlı Kaynaklarında Kürtler" üzerine çalışma yapan grubun yaptığı araştırma ve incelemelerin yanı sıra, birey ve/veya grupların kültürel çoğulcu anlayışla yaptıkları tüm çalışmalara açıktır."*⁵⁴ düşüncesiyle faaliyetine başlamıştır.

2003 yılında, "Kürtlere ait Osmanlıca belge ve yazılı kaynakları ortaya çıkarmak" niyetiyle kurulan "Osmanlı Kaynaklarında Çalışma Grubu" nun şu araştırmaları olmuştur: *"Dersim Lahiyaları' Çalışmasına Dair İlk Değerlendirmeler"*, *"Türkler-Kürtler-Ermeniler Projesinin İlk Sonuçları"*, *"20. Yüzyılın Başlarında Kürt Milliyetçi Söylemin Oluşumu-Bedirhan Bey İsyanı ve Emir Bedirhan Kitabı"*, *"Kürdistan Eyaletinin Kurulması ve Osmanlı Devlet Sâlnâmelerinde Kürdistan Eyaleti"*, *"Ahmet Rifat'ın'Lugât-ı Tarihiyye ve Coğrafiyy'sinde Kürtler ve Kürdistan"*. Kürt Tarihi Araştırma Grubu'nun da *"II. Abdulhamid Dönemi Raporlarında 'Dersim Sorunu' ve Zihinsel Devamlılık"* isimli çalışması ve "Kürdoloji" üyelerinin *"Osmanlı İmparatorluğu'nda Kürdistan Eyaletinin Kurulması (Sezen Bilir)"*, *"Bir Sahtekarlık Hikayesi ya da Kürtlerin Asimile Edilmelerine İlk Adım (Alişan Akpınar)"*, *"Kürtler Ne Zaman ve Neden 'Sorun' oldular? Kısa Bir Tarihçe Denemesi (Alişan Akpınar)"*, *"Şeyh Ubeydullah İsyanı Üzerine Yeni Belgeler (Alişan Akpınar, Sezen Bilir, Tacim Sebüktegin)"* başlıklı çalışmaları mevcuttur.

"Kültürel Çoğulculuk Dizisi"nde; "Emir Bedirhan 20. Yüzyılın Başlarında Kürt Milliyetçi Söylemine Bir Örnek, Lutfi/Ahmet Ramiz (Yayına Hazırlayan:Ömer Faruk

⁵² "1990'larda Kürtler ve Kürdistan", Derleyenler: Ayhan Işık & Bülent Bilmez & Ronahî Önen & Tahir Baykuşak, Bilgi Üniversitesi Yayınları, ss:önsöz/xix.

⁵³ https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Boğaziçi_Gösteri_Sanatları_Topluluğu, ET:14/08/2016.

⁵⁴ eski.bgst.org/keab/alankurdoloji.asp, ET:14/08/2016.

Kurhan,2007)”, “Hînkêrê Zîmanê Kurdî (Serhat Bozkurt & Sezen Bilir-2008)”, “Öteki Kürtler: Sümürge Irak’ında Ezidiler (Nalida Fuccaro, Çev: Onur Günay, Ayça Günaydın, Ömer Faruk Kurhan, Ömer Ongun, Gülsen Özbekar, Sinem Şekercan-2010)”, “Osmanlı Kürdistanı-Kürt Tarihi Araştırmaları /Lêkolînên Dîroka Kurd (Kürdoloji Çalışma Grubu-2011)” kitapları yayınlanmış; Bertolt Brecht’in “Mutter Courage und ihre Kinder” isimli kitabı “Dayika Wêrîn û Zarokên Wê (Çev: Ergin Öpengin, Hêkim Kılıç, Erfan Cantepe, 2008)” Kürtçeye çevrilerek okuyucuya sunulmuştur.2006-2009 yılları arasında faaliyetini sürdürmüş olan “Kültürel Çoğulcu Gündem” sitesinde Kürtlere dair yazılar yayınlanmıştır.

“Boğaziçi Üniversitesi Edebiyat Kulübü” bünyesinde 2003/2004 yılında “*Kürt dili ve edebiyatını tanıtmak ve bu alanda araştırma yapmak amacıyla*” kurulan “Kürt Edebiyatı Komisyonu” tarafından 11 sayılı (aslında 6 sayıdır) Türkçe/Kürtçe “Yazınca” dergisi de yayınlanmıştır. Dergide şu dosyalara yer verilmiştir: “Edebiyat Dosyası”, “Bertold Brecht”, “Mehmet Uzun”, “Kürt Sineması ve Kadın”, “Mağdurun Edebiyatı-Edebiyatın Mağduru”. Ayrıca dergide; Ergin Öpengin, Xanna Omerxalî, Amir Hassanpour, Salih Akın, Michael Chyet, Şerif Derince gibi tanınmış isimlerin yazıları yer almıştır. “Kürt Edebiyatı Komisyonu”, 6 sayılı “Vesta” dergisinin dosyalarının hazırlanmasında da bulunmuşlardır.

Boğaziçi Üniversitesi’nin bgst’ye bağlı grupları tarafından dört ayda bir yayınlanan “Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar” isimli dergide ve “Mimesis Portalı”nda Kürtlere dair yazılara yer verilmektedir.

Mardin Artuklu Üniversitesi:

Enstitü, 01.12.2009 tarihli ve 2009/15597 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmuştur. ‘Kürt Dili ve Edebiyatı’ bölümü, ‘Yaşayan Diller Enstitüsü’ne bağlı olarak faaliyetini sürdürmektedir.

Enstitü yönetimi, hem Türkiye’de hem de dünyada Kürdolojinin merkezi olmak için çalışmaktadır. Ayrıca, Kürdoloji alanında Paris ve Brüksel Kürt enstitülerinden daha fazla aktif olma niyetindedir⁵⁵. Üniversite tarafından Kürdoloji Kütüphanesi kapsamında Rusya’nın Saint Petersburg kentindeki Alexander Jaba’nın arşivi 2013 yılında 30 bin dolara satın alınmıştır⁵⁶.

Federal Kürdistan Bölgesi’ndeki Duhok, Zaxo, Salahaddin ve İngiltere’deki Exeter üniversiteleriyle iletişimde olan enstitü; 29 Ocak 2011 tarihinde Exeter Üniversitesiyle ‘***Kürtçe’de Akademik Deneyim ve Kürdoloji Çalışmaları***’ sempozyumunu⁵⁷; Salahaddin Üniversitesiyle de 16-18 Nisan 2013 tarihlerinde Hewlêr’de ‘***Osmanlı Döneminde Kürtler ve Kürdistan***’ sempozyumunu ortaklaşa düzenlemiştir⁵⁸. Ayrıca Boğaziçi Üniversitesi ile de 26 Nisan 2014 tarihine ‘***Karşılaştırmalı Edebiyat Sempozyumu/Sempozyûma Edebiyat Berawirdî’***unu gerçekleştirmiştir. 24 Mart 2013 tarihinde Rus Kürdologlarından Kiril Vartyayev de bölümün öğrencilerine bir konferans vermiştir⁵⁹. Jagiellonian Üniversitesi Kürt bölümü akademisyenleri 15 Temmuz 2013 tarihinde Kürdoloji bölümünü ziyaret etmişlerdir.

⁵⁵ Artuklu Haber (Artuklu Üniversitesi Haber Bülteni), S:5/2015, ss:8.

⁵⁶ <http://www.sabah.com.tr/Egitim/2013/07/10/turkiyenin-ilk-kurdoloji-kutuphanesi-kuruluyor>, ET:2014.

⁵⁷ www.risalehaber.com/rektor-omay-kurtcenin-uzerindeki-150-yillik-tortuyu-silecegiz-97037.htm, ET:22/08/2016.

⁵⁸ Kürt Tarihi, S:6/2013, ss:6.

⁵⁹ www.mamoste.com, ET:17/01/2017.

Enstitünün bünyesinde faaliyet gösteren *'The Journal of Mesopotamian Studies (2016, 1s.)'* ile *'Mülemma (2016, 3s.)'* dergisi bulunmaktadır. Bu dergilerin yanında Kürdolojiye dair makaleler, *'Mukaddime (2010-2016, 7 c, 14 s.)'* ve *'Mardin Akademi (3 s.)'* dergilerinde yayınlanmaktadır. Kürt Dili ve Edebiyatı alanında yüksek lisans yapan öğrencilerin desteğiyle *'Nubihar Akademi', 'Zarema' ve 'Wêje û Rexne'* dergileri; lisans eğitimi alan öğrenciler tarafından da 'Vejn Fanzin' çıkartılmaktadır.

Enstitü, Kürdoloji alanında birçok yayına da imza atmıştır: *'Ferhenga Navên Nebatan a Kurdî', 'Tıba Meleyê Erwasi', 'Ji Destpêkê Heta Niha Folklor a Kurdî', 'Edebîyatê Kırmanckî ra Nimûneyî/Zazaca edebiyatından örnekler'*. Ayrıca üniversitenin akademisyenleri, devlet okullarında verilen 5.,6., ve 7. sınıfların Kurdî/Zazakî ders kitaplarını hazırlamış, 8. sınıfların kitaplarını hazırlamaktadır. Üniversitelerdeki Kürtçe dersleri için de 'Fêrkera Kurdî Asta Destpêkê (2016)' kitabı hazırlanmıştır.

2009 yılında öğrenci alımına başlayan enstitü, 2013 yılında Cengiz Çandar, Oral Çalışlar, Bejan Matur ve birçok akademisyenin de bulunduğu mezuniyet töreninde, 500 kişiden oluşan ilk mezunlarını vermiştir⁶⁰. Enstitü, 2010-2011 eğitim öğretim döneminden 2016-2017 döneminde kadar 211 tezli (40 Zazakî), 1125 tezsiz öğrenciyi mezun etmiştir⁶¹. Üniversitenin Kürdoloji bölümünde 3 Rojhelat, 2 Suriye, 1 Azerbaycan Kürdü de eğitim almıştır⁶². Ayrıca enstitü öğrencileri tarafından Kürdolojiye dair 61 tane tez hazırlanmıştır.

Edebiyat Fakültesi'ne bağlı olan 'Kürt Dili ve Edebiyatı', Türkiye'de öğrenci alan ilk Kürt dili ve Edebiyatı lisans programıdır. İlk öğrencilerini 2011-2012 öğretim yılında alan bölüm, 2014-2015 öğretim yılı itibariyle, Türkiye'de bu alanda ilk mezuniyetini veren üniversite konumundadır. Kürt Dili ve Edebiyatı bölümü 'Vizyon' ve 'Misyon'unu şu şekilde ortaya koymaktadır: *'Misyonumuz Kürt dili ile klasik, modern ve halk edebiyatları bağlamında Kürt edebiyatının bilgi ve kuramlarını, Kurmanci, Sorani, Hewrami ve Zazaki Kürtçeleri çerçevesinde öğrenciye aktarmaktır. Vizyonumuz ise bölümümüzü Türkiye'de ve dünyada seçkin bir yere taşımak, büyük ihmallere maruz kalan Kürt Dili ve Edebiyatı alanındaki çalışmalara gücümüz yettiğince katkıda bulunmak ve kamuoyunda ihtiyaç duyulan Kürdolog ihtiyacını karşılamaktır.'*⁶³. Kürt Dili ve Kültürü Anabilim Dalı, Kürdoloji alanında doktora programı için 2013 yılında YÖK'e başvurmuştur⁶⁴.

Ayrıca, üniversitenin bütün branşlarında Kürtçe seçmeli ders eğitimi verilmektedir. Üniversitenin akademisyenlerinden olan ve Kürdoloji alanında önemli çalışmalara imza atan Ramazan Alan, Ramazan Pertev, Selim Temo, Cuma Çiçek, Mikail Bülbül, Mesut Keskin ve Yusuf Baluken, 6/7 Ocak 2017 yılında yayınlana KHK ile görevlerine son verilmiştir.

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi:

12/11/2012 tarih ve 284888 sayılı Resmî gazetede yayınlanan 2012/3961 sayılı bakanlar kurulu kararı ile kurulan 'Yaşayan Diller Enstitüsü' bölümü 2013 yılından itibaren Eğitim-

⁶⁰ http://www.radikal.com.tr/turkiye/artuklu_universitesi_kurdoloji_enstitusu_ilk_mezunlarini_verdi-1139783, ET: 12/11/2013.

⁶¹ Enstitünün ve Fen Edebiyat Fakültesi'ne bağlı Kürt Dili ve Edebiyat Bölümünün faaliyetleri hakkında şu röportajlara bakılabilir: Doç. Dr. Abdurrahman Adak, Yrd. Doç. Dr. Mustafa Aslan, Deng dergisi, S:97/Nisan-2015, ss:29-41. Kadri Yıldırım, Çirüsk dergisi, S:18/2013, ss:31-37.

⁶² Nüjîn Onen; "KHKyê akademisyenên kur da ber xwe", Bas/Nuçe, 16-22 Çile 2017, S:3, ss:5.

⁶³ Bilgiler üniversitenin ilgili sayfalarından toparlanmıştır. www.artuklu.edu.tr, ET:16/08/2016.

⁶⁴ DemokratHaber, ET:17/01/2017.

Öğretim faaliyetine başlamıştır⁶⁵. Enstitü, ‘Misyon/Vizyon’unu şu şekilde açıklamıştır: *‘Kürt Dili ve Kültürü, bilimin çağdaş ölçüt ve kuramlar çerçevesinde yorumlamak asıl amacımızı teşkil etmektedir. Diğer diller gibi Kürtçe de lehçe ve ağızlara ayrılmış bir dildir. Bu anlamda dilbilim alanında Kürtçe’ye yönelik yeni bir bakış açısı geliştirmeyi amaçlamaktayız. Bunun için komşu ülkeler ile ülkemizin çeşitli üniversitelerinde açılan Yaşayan Diller Enstitüsü Kürt Dili ve Kültürü Anabilim Dallarında yapılmış olan çalışmalardan azami ölçüde yararlanmak, sürekli ve yaratıcı ilişkiler içinde olmanın önemine inanmaktayız. Bütün bu kurumlarla bilimsel işbirliğinin bize katacağı çok şey olacaktır. Üniversitemizin kuruluş ilkeleri çerçevesinde bilimsel yaklaşımın kuşatıcı ve evrensel ölçütler doğrultusunda, Kürt dilini, akademinin sonsuz göğüne çekmek, başarımızın ve bilimsel dikkatimizin ölçüsü olacaktır. Bunun için Türkiye’de Yaşayan Diller Enstitüsü çatısı altında, Kürt dili ve Kültürü üzerinde araştırmalar yapan ve lisansüstü düzeyde Eğitim-Öğretim veren anabilim dalında oluşturulmuştur.’*

30 tezli, 30 tezsiz öğrenciyle başlayan ‘Kürdoloji’⁶⁶ bölümü şu an 320 öğrenciyle devam etmektedir⁶⁷. Akademik kadrosunda Doç. Dr. Vecihi Sönmez, Yrd. Doç. Dr. Nesim Sönmez, Yrd. Doç. Dr. Ömer Çiftçi yer almaktadır. Enstitü bünyesinde **‘Yaşayan Diller Dergisi’** yayımlanması düşünülmektedir. Ayrıca, üniversitenin ‘Türk Dili ve Edebiyatı’ bölümünde lisans eğitimi alan öğrenciler tarafından çıkartılan ‘Zerdali’ dergisinde Kürtçe de kullanılmaktadır⁶⁸. Edebiyat Fakültesi’nde ise 2015 yılından itibaren ‘Kürt Dili ve Edebiyatı’ için izin çıkmıştır.

Yaşayan Diller Enstitüsü tarafından, 9 Kasım 2015 tarihinde **‘Kürt Tiyatrosunun Tarihi’** isimli konferans gerçekleştirilmiştir. Konferansta Yavuz Akkuzu konuşma yapmıştır⁶⁹.

Bingöl Üniversitesi:

Bingöl Üniversitesine bağlı olarak 03.07.2011 tarih ve 27983 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 2011/2018 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmuştur. Bünyesinde, ‘Zaza Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı’ ile ‘Kürt Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı’ bulunmaktadır. 2012 yılından itibaren eğitim/öğretim faaliyetine başlayan enstitü ‘Vizyon’unu şu şekilde ortaya koymuştur: *‘Ulusal ve Uluslararası standartlara sahip, eğitim bilimleri alanlarında lisansüstü eğitim için Bölgemizde en çok talep gören diller noktasında, Uluslararası düzeyde aranan üstün niteliklere sahip eğitimciler ve akademisyenler yetiştiren, Ulusal ve Uluslararası alanda eğitim, kültür, politika ve yaklaşımları etkileyecek üst düzey araştırmaları destekleyen bir kurum olmaktır.’*

Enstitünün, Zaza Dili ve Edebiyatı ve Kürt Dili ve Edebiyatı alanlarında hem Tezli/tezsiz yüksek lisans hem de doktora programı (YÖK 2015 yılında doktora onayını vermiştir.) bulunmaktadır. Fen Edebiyat Fakültesi bünyesinde de Kürt Dili ve Edebiyatı/Zaza Dili ve Edebiyatı lisans programı bulunmaktadır. 2013-2014 eğitim/öğretim yılında lisan için öğrenci alımına başlanmıştır. Akademik kadroda; Prof. Dr. Hasan Çiftçi, Yrd. Doç. Dr.

⁶⁵ <http://www.yyu.edu.tr/AkademikBirimler/Sayfalar.php?s=35&Id=608>, ET:14/08/2016.

⁶⁶ ilkha.com/app/index.php?Lang=tr&case=news&p=Show&no=26021, ET:14/08/2016.

⁶⁷ Miro Botani; “Nivê xwendekarên kurdolojiya Wanê Başûri ne”, BasNüçe, 9-15 Gülan 2016, ss:12.

⁶⁸ www.habervan.com/m/?id=13249, ET:16/08/2016.

⁶⁹ m.sondakika.com, ET:17/01/2017.

Mehmet Zahir Ertekin, Öğr. Gör. Nurettin Yakışan, Öğr. Gör. Şerif Güzel, Öğr. Gör. Zafer Atlı, Öğr. Gör. Mehmet Aslanoğulları, Öğr. Gör. İbrahim Dağılma, Öğr. Gör. Büşra Gökalp, Arş. Gör. Mustafa Altunbay, Arş. Gör. Ramazan Korkut, Arş. Gör. Selman Yeşil ve Arş. Gör. Rahime Tok bulunmaktadır⁷⁰.

Enstitünün şimdiye kadar iki sayısı yayınlanabilen *'Yaşayan Diller Dergisi (S:2/2016)'* bulunmaktadır. Kürdolojiyle ilgili yazılar hem bu dergide hem de *'Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (2011-2016, 11 sayı)'* ile *'Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (2013-2016, Cilt:4, S:2)'*nde yayınlanmaktadır. Üniversitede lisans eğitimi alan öğrenciler tarafından da *'Laser (S:2/2016)'* isimli Kurmanci/Zazakî/Soranî yayınlanan fanzin bulunmaktadır. Fanzinin şimdiye kadar iki sayısı yayınlanmıştır. Ayrıca üniversitenin akademisyenlerinden Murat Varol editörlüğünde ilk sayısı 2016 yılında çıkan Zazaca *'Vîr (2017, 2 s.)'* dergisi yayınına devam etmektedir.

Zazaları ayrı bir etnik unsur, Zazacayı da ayrı bir dil gösterme eğiliminde olan üniversitede *'Uluslararası Zaza Dili Sempozyumu (13-14 Mayıs 2011)'*, *'II. Uluslararası Zaza Tarihi ve Kültürü Sempozyumu (4-6 Mayıs 2012)'*, *'Geçmişten Günümüze Alevilik I. Uluslararası Sempozyumu (02-03 Ekim 2013)'*, *'Kimlik, Kültür ve Değişim Sürecinde Osmanlı'dan Günümüze Kürtler Uluslar arası Sempozyumu (6-8 Eylül 2012)'*, *'Medrese ve İlahiyat Kavşağında İslamî İlimler Sempozyumu'*; *'Cumhuriyet Döneminde Bingöl Ulusal Sempozyumu (01-02 Kasım 2014)'*, *'Toplumsal Barışın Sağlanması ve Sonrası Sempozyumu (11-12 Haziran 2015)'* gibi bilimsel etkinlikler gerçekleştirilmiştir.

Üniversitede düzenlenen sempozyum ve konferansların kitap olarak yayınları bulunduğu gibi ayrıca Kürdolojiye dair faaliyeti de bulunmaktadır. *'Diwon Cebexçuri (Mela Aziz Beki-2015, Editör: Murat Varol)'*, *'Mewlid (Ahmed-i Hasî, 2016, Düzenleyen: Osman Özer)'*, *'Zazaca Dilbilgisi/Gramêr Zon Zazakî (Abdulaziz Beki, 2015)'*.

Tunceli Üniversitesi:

YÖK'ün 2011 yılında aldığı kararla Tunceli Üniveristesi'nde Zaza Dili ve Edebiyatı bölümü açılmıştır. 2012 yılında öğrenci alımına başlayan bölüm, ilk mezunlarını da 2016 yılında vermiştir⁷¹.

'Fen Edebiyat Fakültesi'ne bağlı olan 'Zaza Dili ve Edebiyatı'nda lisans eğitimine devam edilmektedir. Akademik kadroda Yrd. Doç. Dr. Zülfü Selcan, Yrd. Doç. Dr. İlyas Arslan, Şengül Şenol ve Maşide Kurtaran bulunmaktadır⁷².

Üniversite'de Kürtçe seçmeli ders olarak da okutulmuştur. 2009-2010 yılında Kurmancî ve Kirmanckî dersleri, öğrencilerin % 84'ü; 2010-2011 yılında % 19'u; 2011-2012 yılında ise % 0 (sıfır) tarafından tercih edilmiştir⁷³.

20-23 Eylül 2013 tarihinde '2.Uluslararası Tunceli Sempozyumu (Tunceli Üniversitesi Yayınları-2014)' gerçekleştirilmiştir.

⁷⁰ Bilgiler, enstitünün sayfasından derlenmiştir. www.bingol.edu.tr/tr/akademik/enstituler/yasayan-diller-enstitusu/genel-bilgi, ET:16/08/2016.

⁷¹ <http://dersimnews.com/2016/06/23/dunyada-bir-ilk-zaza-dili-ve-edebiyatinin-ilk-mezunlari-dersimden>, ET:16/08/2016.

⁷² Bilgiler, üniversitenin sayfasından derlenmiştir. www.tunceli.edu.tr/akademik/fakulteler/edebiyat/bolumler/zazadilitr/index.as, ET:16/08/2016.

⁷³ <http://agorakitapligi.com/selim-temo-turkiyede-yasayan-dil-ve-lehcelerde-secmeli-yabanci-dil-egitimi/>, ET:16/08/2016.

Muş Üniversitesi,

Kürt Dili ve Edebiyatı bölümü, Fen Edebiyat Fakültesi'ne bağlı olarak faaliyet göstermektedir. Akademik kadroda, Yrd. Doç. Dr. Ayhan TEK, Arş. Gör. Eyyüp GÜRTÜRK, Arş. Gör. İlyas SAYIM, Arş. Gör. Mehmet Emin PURÇAK, Arş. Gör. Nevzat ANUK, Arş. Gör. Songül GÜNDOĞDU YÜCEL, Arş. Gör. Semih GEZER, Öğr. Gör. İbrahim Burçin ASNA, Öğr. Gör. İkrâm FİLİZ, Öğr. Gör. Melik TAŞ, Öğr. Gör. Nevzat EMİNOĞLU, Öğr. Gör. Şeyhmus ORKİN, Öğr. Gör. Ümit IŞIK ve Okutman Hatip ERDOĞMUŞ bulunmaktadır⁷⁴.

Üniversite bünyesinde, Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından 2012 yılında Kürt Dili ve Edebiyatı alanında tezli/tezsiz Yüksek Lisans programı açılmış, 2013-2014 eğitim/öğretim döneminde ise lisans eğitimine başlanmıştır. Bölümlerden, 2015 yılına kadar, 100'e yakın lisans, 300'e yakın yüksek lisans öğrencisi mezun olmuştur⁷⁵. Üniversite tarafından yayınlanan '*AMENON*' dergisinde (2014-2016) Kürtçe makaleler ve Kürdolojiye dair yazılar yayımlanmaktadır. Bölümde okuyan öğrenciler tarafından da şimdiye kadar iki sayı yayınlanabilen Kürtçe '*Bar(S:2-2016)*' dergisi yayımlanmıştır.

2014 yılında kurulan 'Kürdoloji Topluluğu', 26 Mayıs 2016 tarihinde Ercan Çağlayan ile Roşan Lezgin'in konuşmacı olarak yer aldığı '*Kürt Dili ve Tarihi*' konferansı düzenlemiştir⁷⁶.

Dicle Üniversitesi:

Kasım 2008 yılında, Demokratik Toplum Partisi Siirt milletvekili Osman Özçelik, İstanbul ve Dicle Üniversitelerinde Kürtçe eğitimin verilmesi için Meclis Başkanlığı'na kanun teklifinde bulunmuş⁷⁷, ardından Diyarbakır Barosu da Dicle Üniversitesi'nde Kürdoloji Enstitüsü ile Kürt Dili ve Edebiyatı bölümlerinin açılması için rektörlüğe başvuruda bulunmuş ancak her iki başvurudan da herhangi bir sonuç alınmamıştır⁷⁸. 2010 yılında ise, üniversite rektörü Ayşegül Jale Saraç tarafından yapılan bir basın açıklamasında yeterli altyapının olmadığı ifade edilerek Kürdoloji enstitüsünün ileri tarihlerde açılabileceği mesajı verilmiştir⁷⁹.

Dicle Üniversitesinde, Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne bağlı olan 'Kürt Dili ve Edebiyatı' bölümünde yüksek lisans ile doktora programı; Edebiyat Fakültesine bağlı olan Doğu Dilleri ve Edebiyatı Bölümü'nde 'Kürt Dili ve Edebiyatı' lisans programı bulunmaktadır. Türkiye'de ilk defa Kürt Dili ve Edebiyatı alanında doktora programının Dicle Üniversitesi tarafından uygulandığını da belirtmek gerekir⁸⁰. Yaşayan Diller Enstitüsü bünyesinde '*International Journal of Kurdish Studies (2015-2017, 5 sayı)*' dergisi yayımlanmaktadır. Ayrıca, 'Türkiye'de Kürdoloji alanındaki bilgi boşluğunu doldurma, Kürt Dili ve edebiyatına katkıda bulunma' amacıyla her yıl bir ciltlik 'Kürdoloji' serisi yayımlanmaktadır⁸¹. Bunların yanında Koya Üniversitesi ile 22-23 Eylül 2016 tarihleri arasında Diyarbakır'da '*1st International*

⁷⁴ Bilgiler, üniversitenin sayfasından derlenmiştir. www.alparslan.edu.tr, ET:16/08/2016.

⁷⁵ <http://www.ilkha.com/haber/15356/kurt-dili-ve-edebiyati-bolumune-doktora-programi-acilacak>, ET:16/08/2016.

⁷⁶ sondakika.com, ET:17/01/2017.

⁷⁷ <https://www.evrensel.net/haber/214384/kurdoloji-yasa-teklifi-meclis-te>, ET:20/08/2016.

⁷⁸ <https://www.evrensel.net/haber/216540/diyarbakir-barosu-kurdoloji-icin-basvurdu>, ET:20/08/2016.

⁷⁹ <https://www.evrensel.net/haber/193681/kurdoloji-bolumu-icin-altyapi-yokmus>, ET:20/08/2016.

⁸⁰ <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/ilk-kurtce-doktora-programi-diyarbakirda>, ET:20/07/2016.

⁸¹ Hasan Karacan (Derleyen); "Kürdoloji/Akademik Çalışmalar", Dicle Üniversitesi Basımevi, Cilt:1, 2016, ss:1. Şimdiye kadar iki cildi yayımlanmıştır: Yargı Yayınları, 2016.

Conferance on Kurdish Studies/1.Uluslararası Kürt Araştırmaları Konferansı'nı düzenlemiştir. Konferansa Türkiye, Irak ile Avrupa ülkelerinden birçok akademisyen ve yazar katılmıştır. Konferans'ta Zeynal Abidin Zınar, Bakur parçasındaki Kürtlerin % 80-90 oranında Türkçe konuştuğunu, bir dilin konuşulmadı durumda yok olacağını ifade etmiştir⁸². Konferansa sunulan bildiriler kitap haline getirilip yayınlanmıştır. (Dicle Üniversitesi Yayınları, 2016).

2011 yılında verilmeye başlanan 'Kürtçe Kurslar'ın yanında⁸³, üniversitenin Tıp⁸⁴ ve İlahiyat gibi bazı fakültelerinde Kürtçe, 'Seçmeli Dil' olarak okutulmaktadır⁸⁵.

Siirt Üniversitesi:

Enstitü, hedefini şu şekilde ortaya koymuştur: *'Aldığı eğitimin, mesleğini ve yaşam kalitesini geliştireceğine inanan nitelikli öğrenciler tarafından tercih edilen, yürüttüğü eğitim programlarıyla nitelikli bilim insanı yetiştiren, ulusal ve uluslararası düzeydeki araştırmalarını artırarak sürdüren ve mezunlarının aldıkları eğitimle alanlarında seçkin bir yere sahip olmalarını sağlayan, saygın ve tercih edilen bir kurum olmaktır. Bugün dünyada önemli kültürel miraslardan biri olarak kabul edilen yerel diller konusunda yazılı bir kültür oluşturmak ve kaybolma tehlikesi ile karşı karşıya bulunan dillerin kültürel devamlılığını sağlamak amacıyla Siirt Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü bünyesinde başlatılan çalışmada; nitelikli bilgiye ulaşma becerisi kazanma düşüncesi olan, kendini ve dil zenginliklerimizi geliştirmeyi gaye edinen, yöresel dillerde uzmanlaşmak ve kariyer kapılarını aralamak isteyen üç dilli kardeş şehirden öğrencilere elimizi ulaştırma amacı güdülmektedir.*⁸⁶

12 farklı ülkeden 80'e yakın akademisyenin katılımıyla 'Uluslararası Selahaddin Eyyubi Sempozyumu (2016)' gerçekleştirilmiştir. Kürdolojiyle ilgili yazılar, **'Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi'**nde yayınlanmaktadır.

Kürt Dili ve Edebiyatı Lisans Öğrenci Alım Puanları

Üniversite Adı	Kontenjan	En Küçük Puan	En Yüksek Puan	Puan Türü
2013-2014 Yılı				
Mardin	57	366,91159	456,72135	TS-2
Muş	47	345,68425	374,80493	TS-2
Bingöl	52	333,06285	431,66585	TS-2
2014-2015 Yılı				
Mardin	57	366,91159	456,72135	TS-2
Muş	47	345,68425	374,80493	TS-2
Bingöl	52	333,06285	431,66585	TS-2
2015-2016 Yılı				
Mardin	41	354,04589	454,98799	TS-2
Muş	41	322,49106	412,02030	TS-2
Bingöl	41	315,33926	382,95835	TS-2

⁸² Doğruhaber,22/09/2016, ET:11/01/2017.

⁸³ <http://t24.com.tr/haber/dicle-universitesinde-kurtce-kursu-basladi-diyarbakir-aa.151381>, ET:18/08/2016.

⁸⁴ <http://haber.sol.org.tr/turkiye/dicle-universitesi-tip-fakultesinde-kurtce-dersi-103847>, ET:15/08/2016.

⁸⁵ <http://www.hurriyet.com.tr/universitede-kurtce-secmeli-ders-28421867>, ET:16/08/2016.

⁸⁶ Bilgiler, enstitünün sayfasından derlenmiştir. yde.siirt.edu.tr, ET:16/08/2016.

Kaynakça:

http://www.sorubak.com/kurt-dili-ve-edebiyati-taban-puanlari-20132014_1555.r_html ET:10/08/2016

<http://www.nkfu.com/2014-2015-kurt-dili-ve-edebiyati-bolumu-taban-puanlari/> ET:10/08/2016

<http://www.basarisiralamalari.com/kurt-dili-ve-edebiyati-2015-2016-basari-siralamasi-taban-puanlari/> ET:10/08/2016

Mezopotamya/Kürdistan/Amed Üniversitesi:

Kökleri 2011 yılına kadar giden, koşullara göre ‘Kürdistan’, ‘Amed’ ya da ‘Mezopotamya’ gibi herhangi bir adla kurulması düşünülen üniversitenin eğitim dili Kürtçe olacaktır. Ancak ilerleyen süreçte Türkçe, İngilizce, Ermenice ve Süryanice gibi dillerde eğitim verilmesi düşünülmektedir⁸⁷. ‘*Bu topraklarda yaşayan tüm halkların birikimlerini tekrar açığa çıkarmak ve öncelikle bölge halklarının gelişimini mütevazî de olsa katkı sunmak için*’⁸⁸ yola çıkan ve Mütevelli heyetinde 300 civarında kişinin yer aldığı üniversitede şu fakülte, enstitü ve yüksekokulların açılması düşünülmektedir: Eğitim fakültesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Tıp Fakültesi, Hukuk Fakültesi, Doğa Bilimleri ve Mühendislik Fakültesi, Din Bilimleri Fakültesi, Dış Hekimliği Fakültesi, Veteriner Fakültesi, Ziraat Fakültesi; Kürt çalışmaları enstitüsü, Sağlık bilimleri enstitüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Fen Bilimleri enstitüsü; Diller Yüksekokulu, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Meslek Yüksekokulu⁸⁹. Mezopotamya Vakfı, ayrıca ortaokul ve ilkokul kurmak için de çalışmalarını sürdürmektedir⁹⁰.

Parlamentoda grubu bulunan HDP, CHP ve AKP’li isimlerle görüşmelerde bulunan Mezopotamya Vakfı, üniversitenin oluşumunu tamamlaması için yasal zeminin hazırlanmasını istemektedir⁹¹. Arşiv ve yayın hazırlıklarını da devam ettiren üniversite, aynı zamanda Doğu ve Güneydoğu Anadolu’nun en etkili üniversitesi olma çabasıdadır. Büyük bir kütüphanenin de oluşumu için destek toplamaya çalışan kurucu heyet, kitap bağışı için gönüllülerden yardım beklemektedir⁹².

Hakkari Üniversitesinde her ne kadar Kürt enstitüsü ve Kürt Dili ve Edebiyatı bölümü bulunmasa da Kürdolojiye katkıda bulunmaktadır. Üniversitenin şu yayınları da bulunmaktadır: ‘*Kurdolojî*’, ‘*Ziman û Wêjeya Kurdî (2010)*’, ‘*Uluslararası Kürt Kadını Kongresi (2009)*’, ‘*Matematika Kurdî*’, ‘*The East Whispers*’.

Selehaddin Eyyubi Üniversitesi:

Şubat 2013 yılında kurulan ve 2014-2015 eğitim-öğretim döneminde öğrenci alımına başlayan üniversite, 2015 yılında ‘4 yıllık Kürdoloji (Zazakî, Kurmancî, Soranî)’, ‘2 yıllık Uygulamalı Kürtçe ve Çevirmenlik Programı’ için YÖK’e başvurmuş, ancak Üniversite 2016 yılında yayınlanan KHK ile kapatılmıştır.

Hasan Kalyoncu Üniversitesi’nde ‘Modern Diller’ içerisinde Kürtçe’ye yer verilmektedir. Sabancı, Bilkent, Çukurova, Boğaziçi, Hacettepe, İstanbul, Ankara gibi üniversitelerde de ya resmî olarak Kürtçe dersler işlenmiş/kurslar düzenlenmiş ya da

⁸⁷ <http://www.radikal.com.tr/turkiye/sivan-perver-ve-mezopotamya-vakfi-kurtce-universite-kuruyor-1129265/>, ET:11/08/2016.

⁸⁸ <http://www.ozgurgundem1.com/haber/93668/kurtler-bilgi-dunyasi-ve-mezopotamya-vakfi>, ET:11/08/2016.

⁸⁹ <http://www.tigrishaber.com/mezopotamya-vakfinin-kurt-universitesine-yolculugu-basladi-4227h.htm>, ET:11/08/2016.

⁹⁰ <http://www.sabah.com.tr/egitim/2013/04/10/egitim-dili-kurtce-olan-ilk-universite-kuruluyor>, ET:11/08/2016.

⁹¹ BasNüçe, 29 Şubat/Şubat-06 Adar/Mart 2016, ss:14.

⁹² BasNüçe, 29 Haziran- 5 Tirmeh 2015, ss:7.

üniversitelerde okuyan Kürt öğrenciler tarafından Kürtçe kurslar düzenlenmiştir. Ancak 2014 sonrası yaşanan çatışma süreciyle, bu faaliyetler ya durmuş ya da çok azalmıştır.

Her ne kadar var olan Kürdoloji bölümlerine olan ilgi azalsa da; Batman, Siirt, Harran üniversitelerinde Kürdoloji bölümlerinin açılması için çalışmalarına devam edilmektedir.

Nesrin Uçarlar, 2004 yılında Marmara Üniversitesi'nde '*Çoğunluğun İktidarı ve Azınlık Direnişi: Türkiye'de Kürtçe Dil Hakkı*' başlıklı tezini hazırlama çabasına girmiş, ancak üç kişilik tez izleme komitesinde yer alan bir kişi tarafından kabul görmemiştir. Knedisine, resmi olmayan bir uyarı ile tezin başlığında 'Kürt' kelimesinin geçmemesi tavsiye edilmiştir. '*Türkiye'de Dil Hakları*' olarak değiştirilen başlık, 2008 yılında tekrara eski haline getirilmiştir.

İRAN:

Aslında İran Anayasası'nın 15. Maddesi belli bölge veya topluluklara ait dillerin okullarda okutulmasına yasal dayanak oluşturuyor. Bu yasadan yararlanılarak İran'da yaşayan Kürt, Türk ve diğer azınlıklar yükseköğretimde kendi dillerinde eğitim isteğinde bulunmuşlardır. Ayrıca İran Cumhurbaşkanı Ahmedinejad tarafından 2009 yılında, İran'da bulunan dillerin (Kürtçe, Türkçe, Azerice, Luri, Beluç) üniversitelerde okutulması için izin çıkmıştır⁹³.

Tebriz Üniversitesi:

İran Hükümeti, 1956'da Tebriz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin üç aylık dergisinde Kürt folklor metinlerinin yayınlanmasına izin vermiştir. Üniversitede ayrıca 1970'lerde 6 ciltten oluşan Kürt halk şarkıları kitabı yayınlanmıştır. Ayrıca 1985 yılında üniversitenin yayınları arasında Kadir Fettah Gazi tarafından hazırlanan '*Amsal-o Hekem-e Kurdî/Kürtçe Atasözleri*' isimli eser yayınlanmıştır.

Şiraz Üniversitesi 'Asya Enstitüsü' tarafından da 1970'lerde, '*Pazhuheşname*' adlı dergide birkaç Kürt folklor metni yayınlanmıştır⁹⁴.

Kürdistan Üniversitesi:

1974'te kurulduğunda '**Sanandaj Yüksek Eğitim Koleji**' adını kullanan ancak daha sonra **Razi Üniversitesi** adı ile devam eden üniversite, 1991 yılında Kürdistan Üniversitesi adı ile İran Bilim, Araştırma ve Teknoloji Bakanlığı tarafından tanınmıştır. Kürdistan Eyaleti'nin en büyük üniversitesi olan Kürdistan Üniversitesi'nde 'Fen-Edebiyat Fakültesi', 'Edebiyat ve Beşerî Bilimler Fakültesi', 'Mühendislik Fakültesi', 'Ziraat Fakültesi', 'Doğal Kaynaklar Fakültesi' ile 'Mimarlık Fakültesi' yer almaktadır⁹⁵. İran resmi ajansı IRNA'nın haberine göre, Ruhani Kürdistan eyaletinin Senendec kentinde düzenlediği basın toplantısında Kürdistan Üniversitesi'nde Kürt Dili ve Edebiyatı bölümünün açılacağını müjdelemiş ve "bu adımların Kürt dili, edebiyatı ve kültürünü güçlendirmek için hükümet tarafından atılan ilk adımlar" olduğunu belirtmiştir⁹⁶.

Kürdistan Üniversitesi 'Kurdish Studies Research Institute':

⁹³ m.haberdiyarbakir.net, ET:15-12-2016.

⁹⁴ Amir Hassanpour; "Kürt Medya Kültürünün Yaratılması",

⁹⁵ "İran Kürdistan Üniversitesi", www.kurtkulturu.com, 06.03.2013, ET:09/07/2016.

⁹⁶ "İran'da 'Kürt Açılımı'", 27 Temmuz 2015, mobil.hurriyet.com.tr, ET:09/07/2016.

Kürtlerin yoğun isteği üzerine, 2015 yılında lisans düzeyinde açılan 2018 yılında da yüksek lisans düzeyinde eğitim yapmayı düşünen⁹⁷, ‘Kürt Dili ve Edebiyatı’ bölümünün sorumluluğunu Bahtiyar Secadi yapmaktadır. 2015-2016 eğitim öğretim yılında bölüme 40 öğrenci kaydını yaptırmıştır⁹⁸. Üniversitenin diğer bölümlerinde de Kürtçe seçmeli dersler verilmektedir⁹⁹.

Birçok bilimsel etkinliğe ev sahipliği yapan üniversite 2010 yılında diasporadan ve dört parçadan 85 akademisyenin katıldığı, Kürt dili ve edebiyatının konuşulduğu ‘*Birinci Kürt Dili ve Edebiyatı Konferansı*’ düzenlenmiştir¹⁰⁰. Konferansa sunulan bildiriler, iki cilt halinde yayınlanmıştır. Ayrıca 2011 yılında da ‘*Birinci Ardelan Beyliği Konferansı*’; 15 Şubat 2015 tarihinde ise, ‘*Kurd u Çanda Gelan /Kürt ve Halk Folkloru*’ adıyla ve Dr. Baxtiyar Secadi, Dr. Seyit Ehmed Parsa, Dr. Hesên Serbaz, Dr. Necmedîn Cebârî, Dr. Hadî Rizwan, Dr. Ebdullah Resûlnejad ve Dr. Rehman Weysî gibi akademisyenlerin katıldığı başka bir konferans düzenlenmiştir¹⁰¹. 7-8 Kasım 2015 tarihinde ‘*Kürt, Kültür ve İslam Literatürü*’ konferansı düzenlenmiştir. 2016 yılında da ‘*Kurd u Çanda Gelan*’ konferansına devam edilmiştir.

Ayrıca üniversite bünyesinde şimdiye kadar Kürdoloji üzerine 45 kitap yayınlanmıştır. Kürtçe üzerine araştırmaların yayınlandığı bir gazeteye de başlanmıştır¹⁰². Bunların yanında, üç ciltlik Kürtçe-Farsça bir sözlük de hazırlanmıştır¹⁰³. Üniversitenin kütüphanesinde araştırmaları yararlanabileceği 6.880 kitap bulunduğu gibi, projeler arasında ‘*Journal of Kurdish Literature*’ isimli akademik bir dergi de yer almaktadır. Üniversitede okuyan öğrenciler tarafından da ‘*Xorhelat (2014, S:13)*’ dergisi çıkartılmıştır.

Senendac/Sine Azad İslam Üniversitesi:

Kurdish Studies Center:

Sine’de bulunan ‘Özgür İslam Üniversitesi’nde 2014 yılında ‘*Kürdistan Araştırma Merkezi*’ resmî olarak kurulmuştur. Kuruluşunda bir yıllık süre tanınmış, eğer başarılı olunursa merkezin çalışmalarına devam edeceği belirtilmiştir¹⁰⁴. Merkez tarafından 2014 yılından beri ‘*Sine Ansiklopedisi*’¹⁰⁵ için çalışma yapıldığı gibi, ‘*Zîwerê Ziman*’ isimli ilk çalışmadan sonra şimdiye kadar 5 kitap basılmıştır. Kitaplar arasında ‘Kürtlerin Şehnamesi’ olarak bilinen ‘*Rostam and Zoraw*’ da yer almaktadır. ‘Kürt Dili ve Edebiyatı’ bölümü başkanı olan Dr. Cemal Ehmedî tarafından da ‘*Dîroka Wêjeya Kurdî, Ji Destpêkê ve Heya Şerê Cîhanê yê Yekem/Kürt Edebiyat Tarihi-Başlangıçtan Birinci Dünya Savaşına*’ isimli Kürt edebiyatından bahseden Farsça kitap hazırlanmıştır¹⁰⁶.

Üniversite bünyesinde yayınlanan ‘*International Journal of Social Sciences*’, ‘*Journal of Iranian Social Development Studies*’ isimli dergilerde de ‘Kürtlere’ dair makaleler yayınlanmaktadır.

⁹⁷ Bu bilgi, 10/01/2017 tarihinde e-mail üzerinden Kürdistan Üniversitesi’nde akademisyen olan Mazhar İbrahimi’den alınmıştır.

⁹⁸ GELAVİZH HEMMAT BOLANDPOUR; “İran’da bir ilk: Kürt dili ve edebiyatı bölümü”, www.al-monitor.com, ET:09/07/2016.

⁹⁹ www.rudaw.net, ET:25/02/2017.

¹⁰⁰ <http://www.kulturname.com/?p=3267>, ET:08/08/2016

¹⁰¹ “Rojhilat-Zanîngeha Kurdistanê, konferansa ‘Kurd û Çanda Gelan’ li dar dixê”, [rudaw.net](http://www.rudaw.net) 31/01/2016, ET:09-07-2016.

¹⁰² Welat Baz; “Li Rojhilat dema geşbûna kurdî”, BasNûçe, 14-20 Adar/Mart 2016, ss:10.

¹⁰³ Zarema, S:5/2015, ss:191.

¹⁰⁴ www.kurdi.xebatnews.net, ET:16/09/2016.

¹⁰⁵ [Rudaw.com](http://www.rudaw.com), ET:10/01/2017.

¹⁰⁶ kurmanci.sahartv.ir/news/Çandî_hunerî_werzişî-i246091, ET:11-12-2016.

Tahran Üniversitesi:

Tahran Üniversitesi'nde 1970 yılında 'Kürt Dili ve Edebiyatı Kürsüsü' kurulmuş,¹⁰⁷ ancak daha sonra kapatılmıştır. 2010 yılında Tahran Üniversitesi'nde 'Kürt Araştırmaları Merkezi' yeniden açılmıştır. Merkezin başkanı İsmail Şems yönetiminde dört yıllık bir çalışmayla, iki binden fazla kaynaktan yararlanılarak '**Kürd Ansiklopedisi**' hazırlanmıştır¹⁰⁸. Üniversitede okuyan Kürt öğrenciler tarafından 2015 yılında '**Roj**' dergisi yayınlanmıştır¹⁰⁹. Ayrıca '**Rawa**' dergisi de Kürt öğrenciler tarafından yayınlanmıştır.

Kürt öğrenciler tarafından 2008 yılında 'Navenda Çandî Wêjeyî a Kurmanci li Zanîngehên Urmiyeyê' adıyla bir kültür merkezi kurulmuştur.

Maku ilinde '**Peyam Nûr Üniversitesi**'nde okuyan Kürt ve Azeri öğrenciler, üniversite yönetiminden Kürtçe ve Azerice bölümlerin açılması için istekte bulunmuşlardır.

Mahabad İslam Azad Üniversitesi'nde okuyan Hafız Ahmedî tarafından Sadî'nin 'Gülistan' isimli eseri 4 yıllık bir çalışmayla (2012-2016) Hewramî Kürtçesine çevrilmiştir¹¹⁰.

İran üniversitelerinde okuyan Kürt öğrenciler tarafından bazı dergiler yayınlanmıştır: İlam Üniversitesi'nde '**Pêyik (Kürtçe-Farsça)**', '**Wêra**'; Urmiye Üniversitesi'nde '**Roja Nû**'; Meşhed Üniversitesi'nde '**Çirike**', '**Kirmanc**'; İsfahan Üniversitesi'nde '**Çiya**'; Tebriz Üniversitesi'nde '**Zayele**', Mahabad Azad Üniversitesi'nde '**Mûkriyani**'; Tahran Tebatebayi Üniversitesi'nde '**Manga Şew**'; Sine Üniversitesi'nde '**Hejaran**'; Mahabad Peyam Nûr Üniversitesi'nde '**Sinor**'¹¹¹.

2012 yılında İlam Üniversitesi yönetimi, Kürt öğrenciler tarafından ilk sayısı için izin alınan Kültür ve edebiyat dergisi '**Çerdawil (Lekî Kürtçesiyle)**'in yayınlanmasına izin vermemiştir¹¹².

2014 yılında, Urmiye'de bulunan İslâm Üniversitesi'nde; 2015 yılında Mahabad Üniversitesi'nde Kürtçe derslerin okutulmasına izin çıkmıştır¹¹³. Ayrıca İran'da Yükseköğrenime girişleri düzenleyen 'Ölçme ve Değerlendirme Organizasyonu (Sanjesh)' tarafından 15 Ağustos 2016 tarihinde yapılan açıklamada, öğrencilerin Eylül 2016 tarihi itibarıyla, 4 yıllık Kürt Dili ve Edebiyatını tercih edebileceği söylenmiştir¹¹⁴.

SURİYE:

Suriye Şam Üniversitesi'nde 2013 yılından beri Kürtçe bölüm açma hazırlığı devam etmektedir¹¹⁵. Halep Üniversitesi'nde okuyan öğrenciler tarafından gizli bir şekilde Kürtçe kurslar düzenlenmektedir. Haseke Üniversitesi'nde ise Kürt öğrenciler tarafından 2013

¹⁰⁷ Dr. Heinz Gstrein; "Avukatsız Halk Kürtler", Çev: K. Yalım, Parşömen Yayınları, 1.Baskı:2012, ss:5.

¹⁰⁸ BasHaber, S:2/3-9 Mayıs 2014, ss:8.

¹⁰⁹ Kurdpa, ET:30/12/2017.

¹¹⁰ Kurdpress, ET:10/01/2017.

¹¹¹ Kovara Lékolin, S:15/Havîn-Yaz 2010.

¹¹² Kurdpa isimli site. 06/02/2017.

¹¹³ <http://krd.sputniknews.com/rojhilatanavin/20151206/1308887/Li-Zaningeha-Mehabade-dersa-zimane-kurdi-destpe-dike.html>, ET:20/08/2016.

¹¹⁴ www.cumhuriyet.com.tr/m/haber/dunya/584818/iran_da_Turkce-Kurtce_egitim_resmen_basliyor.html, ET:17/08/2016

¹¹⁵ www.pukmedia.com/en/KK_Direje.aspx?Jimare=11067, ET:30/08/2016.

yılında *'Tevgera Xwendekarên Kurd'* kurulmuştur. Onlarca seminere imza atan grubun aylık *'Hêvî'* dergisi de bulunmaktadır¹¹⁶.

Halep, Şam ve Lazkiye üniversitelerinde okuyan Kürd öğrenciler tarafından Arapça - Kürdçe düzensiz olarak yayınlanan 'haber-kültür' dergisi *'Sibo'*; yine Şam ve Halep üniversitesi öğrencilerince 13 sayılı *'Xwendevan'* dergisi yayınlanmıştır.

Savaştan dolayı, Şam Üniversitesi ile Lazkiye'de bulunan Tışrin Üniversitesi'nde okuyan Kürt öğrencilerin oranı giderek düşmüştür.

Rojava Kürt Federasyonu Kürt Üniversiteleri:

Afrîn Üniversitesi:

12/10/2015 tarihinde Afrin Kantonu'nda **Afrin Üniversitesi** açılmıştır. Üniversite 'Kürt Edebiyatı', 'Ekonomi' ve 'Elektoru Mekanik Mühendisliği' bölümlerinde 160 öğrenciyle faaliyetine başlamıştır¹¹⁷. Dersler Arapça ve Kürtçe olarak işlenmektedir.

Rojava Üniversitesi:

Cizire Eğitim Konseyi Eş Başkanları Mihemed Salih Ebdo ve Semîra Hacı Elî, 'Demokratik Toplum Eğitim Komitesi' yönetim üyesi Zozan Hac Ehmed, Amude'de 4 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirdikleri basın açıklamasında Rojava'nın Cizirê bölgesinde 2016-2017 yılında 'Rojava' adıyla bir üniversitenin açılacağını duyurmuşlardır.

Rojava Üniversitesinde Ders İşleyen Öğrenciler

Rojava Üniversitesi ile 8 Paris Üniversitesi arasında imzalanan bir protokolle, akademisyenlerin karşılıklı üniversitelerde araştırma yapma olanağı sağlanmıştır¹¹⁸. Kapıları Rojavalı ve Suriyeli halklara açık olacak olan üniversitenin merkezi, Kuzey Suriye Federasyonu'nun başkenti Qamişlo olarak düşünülmüştür¹¹⁹. 06/08/2016 tarihinde akademisyen alım ilanı yapılmış, 2016-2017 eğitim-öğretim yılında şu bölümlerin oluşturulacağı duyurulmuştur: Edebiyat Fakültesi, Eğitim Fakültesi, Bilim Fakültesi, Mühendislik Fakültesi, Tıp Fakültesi, Kürt Dili ve Edebiyatı bölümü, Sınıf Öğretmenliği Bölümü, Toplumsal Bilimler bölümü, Ziraat Bölümü, Antropoloji bölümü, Felsefe, Demokratik Siyaset Bölümü, Tarih, Kimya, Fizik Petrol, Jineoloji, ekoloji¹²⁰.

2 Ekim 2016 tarihinde eğitim faaliyetine başlayan Rojava Üniversitesi'nde 800 öğrenci bulunmaktadır. Rojava Üniversitesi'ni dünya üniversitelerinden ayıran en önemli özelliği, yıllık sınav uygulamasının bulunmamasıdır. Yıl sonu ortalaması; projelere, eğitim ve seminerlere, derslere ve araştırmalara katılıma göre hesaplanmaktadır. Ayrıca 2 dönemlik müfredat yerine, her biri 3 veya 4 ay süren 3 dönem bulunmaktadır. Tatil içinse sadece bu dönemlerin arasında birkaç gün ayrılmıştır¹²¹.

Mezopotamya Üniversitesi/Akademisi:

¹¹⁶ http://orient-news.net/ku/news_show/93166/0/Li-gel-w%C3%AAneyan-Tevgera-xwendekar%C3%AAAn-kurd-li-Zan%C3%AEngeha-Hesek%C3%AA, ET:12/01/2017.

¹¹⁷ <http://tr.hawarnews.com/efrin-universitesi-torenle-hizmete-acildi/>, ET:18/08/2016.

¹¹⁸ <http://tr.hawarnews.com/paris-8-universitesi-rojavada-bolum-acmak-istiyor/>, 07/08/2016.

¹¹⁹ "Müjdeli Haber: Rojava Üniversitesi Açılıyor", www.zernews.com, ET:09/07/2016.

¹²⁰ <http://tr.hawarnews.com/rojava-universitesinden-akademisyen-ve-uzman-alimi-ilani/>, ET:07/08/2016.

¹²¹ Özgürlükçü Demokrasi, 4 Kasım 2016, ss:2.

2014 yılında açılan Mezopotamya Akademisi de, kimi zaman ‘Üniversite’ olarak da görülmektedir. Akademi ilk mezunlarını 2016 yılında vermiştir. Suriye’de ilk defa Mezopotamya Akademisi/Üniversitesi’nde, Ferhan Yûsif tarafından 2016 yılında Kürtçe bir tez hazırlanmıştır.

Efrîn kantonunda Ferzad Kemanger, Arîn Mîrkan, Zozan Yûsif Akademileri ve Viyan Amara Enstitüsü; Cizîr kantonunda, Celadet Bedirxan Kürt Dili ve Eğitimi Akademisi ve bağlı 10 enstitü; Kobanê’de Şehîd Viyan Amara Kürt Dili ve Eğitimi Araştırma Akademisi, Şehit Gîvara Dalî Bilim Enstitüsü ve Şehit Zozan Yûsif Akademisi açılmıştır¹²².

IRAK:

Yönetim olarak merkezi hükümette bulunan ancak fiili olarak Kürtlerin denetiminde olan Kerkük Üniversitesi ile Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı Musul Üniversitesi’nde de Kürdoloji çalışmaları yapılmaktadır. Irak Hükümeti denetimindeki üniversitelerin akademik dergilerinde (600 civarında dergi) Kürdolojiye dair yazıları görmek mümkündür.

Bağdat Üniversitesi:

‘Beşê Zimanê Kurdî/Kürt Dili Bölümü’:

Bağdat Üniversitesi’nde 1959 yılında Kürt Dili Bölümü¹²³ açılmış ancak 1975 yılında Irak Merkezî Hükümeti ile Mustafa Barzani liderliğindeki Kürtlerin çatışmalardan dolayı kapatılmıştır¹²⁴. 1978 yılında tekrar açılan bölüm; 2004-5 yılında Bağdat Üniversitesi bünyesinde ‘Diller Fakültesi’nin oluşturulmasıyla, bu fakülte çatısı altında faaliyetlerine devam etmektedir. 2013 sonrasında akademisyen yokluğu çeken bölüm 2016 yılında öğrenci alımını durdurmuştur. Üniversitenin Eğitim Fakültesi’nin Kürtçe Bölümü’nde 450, Edebiyat Fakültesi’nin Kürtçe Bölümü’nde ise 100 öğrenci bulunuyor¹²⁵.

Önemli Kürt edebiyat tarihçisi Alaaddin Seccadi 1960-1980 yılları arasında bölümde başkanlık yapmıştır.

Üniversitenin ‘Diller Fakültesi’nce yayınlanan ‘*Journal of Collega of Languages*’ dergisinde Arapça, Farsça, İbranice, İngilizce ve Türkçe makalelerin yanında Kürtçe (Soranîce) makalelere de yer verilmektedir.

Kerkük Üniversitesi:

Kerkük Üniversitesi’nde okuyan Kürt öğrenciler 2008 yılında Hukuk Fakültesi’nde Arapça’nın yanında Kürtçenin de yer alması gerektiğini bildirmişlerdir¹²⁶. Üniversitede okuyan Kürt öğrenciler Millî hassasiyetlere sahip olup 2014 yılında Kürt bayrağının Arap öğrenciler tarafından indirilmesine tepki göstermişlerdir¹²⁷. Üniversite’de 15 binden fazla öğrenci okumaktadır. Üniversite’de her yıl, Kürdistan Federal Bölgesi ile Irak Bölgesinden 30 üniversitenin katılımıyla ‘Bilim Kongresi’ düzenlenmektedir.

¹²² <http://tr.hawarnews.com/kurt-dilinin-yeniden-dogusu/>, ET:18/08/2016.

¹²³ Abdurrahman Qasimlo; “Kürtler ve Kürdistan”, Çev: İbrahim Bingöl, Avesta Yayınları, 2. Baskı:2014, ss:48.

¹²⁴ Mahir. A. Aziz; “Irak Kürtleri, Irak Kürdistanı’nda Milliyetçilik ve Ulusal Kimlik”, Çev: Zülal Kılıç, Kitapevi Yayınevi, 1. Basım:2013, ss:116.

¹²⁵ Rudaw, ET:15/02/2017.

¹²⁶ cabinet.gov.krd, ET:01/02/2017.

¹²⁷ ku.haberler.com, ET:01/04/2017.

FEDERAL KÜRDİSTAN BÖLGESİ (IRAK):

Kürdistan Federal Hükümeti denetiminde olan üniversitelerin millî duyguların şekillenmesindeki rolü hakkında tarafından yazılan kitap oldukça önemlidir.

- Düzenlenen sempozyum, konferans ve panellerle ulusal ve uluslararası bilimsel camiada bilginin üretilmesinde aktif rol almaktadır. 2016 yılında ‘Dünyanın Etkili Üniversiteleri’ sırlamasında Cihan Üniversitesi ilk 200 içerisinde yer almıştır.
- Gerek süreli yayımlarla gerekse kitap yayınlarıyla Kürtçenin gelişmesine (edebiyat, hukuk, tıp, teknoloji) hizmet etmektedir.
- Hem Kürdistan Bölgesel Hükümeti’ndeki (Irak) hem de Suriye, Irak, Türkiye, Ermenistan, Azerbaycan ve diasporadaki Kürtlerin birbiriyle iletişime geçmesini sağlamaktadır.
- Üniversiteler sayesinde Kürtlerin başkaları tarafından ‘tanımlanması’ yerine Kürtlerin kendilerine dair üretilen bilgide özne konumuna gelmesini sağlamaktadır.

Federal Kürdistan Bölgesi toprakları içerisinde devlet ve özel üniversiteler bulunmaktadır.

Salahaddin Üniversitesi (1968 Süleymaniye, 1981 Erbil’e taşınmıştır),

Süleymaniye Üniversitesi (1992),

Duhok Üniversitesi (1992),

Koya Üniversitesi (2003),

Hawler Tıp Üniversitesi (2005),

Hewlêr Kürdistan Üniversitesi (2006),

The American University of Iraq/Iraq Amerikan Üniversitesi (Süleymaniye-2007),

Cihan Üniversitesi (2007),

Soran Üniversitesi (2009),

Newroz Üniversitesi (2009),

KOMAR Üniversitesi (2009),

Zaho Üniversitesi (2010),

Germiyan Üniversitesi (2010),

Raparin Üniversitesi (2010),

Halepçe Üniversitesi (2011);

Işık Üniversitesi (2008),

Newroz Üniversitesi (2009),

Amerikan Üniversitesi (Duhok-2014),

Katolik Üniversitesi (2015).

Bu üniversitelerde dersler Kürtçe, İngilizce veya Arapça olarak verilmektedir. Ayrıca üniversitelerdeki fakültelerde ‘Kürt Dili’ bölümü bulunmakta veya Kürdoloji enstitüleri yer almaktadır.

Federal Kürdistan Bölgesi, Bilim ve Araştırma Bakanlığı yetkilisi Dr. Cemal Kemal’in 2014 yılı açıklamasına göre federal bölgede bulunan 13 devlet üniversitesinde 105 bin 656; 12 özel üniversitede de 25 bin öğrenci eğitim faaliyetine devam etmiştir¹²⁸.

¹²⁸ <http://www.nerinaazad.com/news/life/culture/kurdistan-bolgesinde-yuksekkogrenim>, ET:20/08/2016.